

**Vanhempien kokemuksia eron jälkeisen
yhteisvanhemmuuden tukemisesta**

Linda Malvela

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Monografiamuotoinen
Kevätlukukausi 2023
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Malvela, Linda. 2023. Vanhempien kokemuksia eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisesta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 82 sivua.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millaista tukea vanhemmat ovat saaneet eron jälkeiseen yhteisvanhemmuuteen ja millaista tukea he kaipaisivat toimivamman yhteisvanhemmuuden toteuttamiseksi. Tavoitteena oli lisätä ymmärrystä eroauttamiseen ja yhteisvanhemmuuden tukemiseen keskittyvien palveluiden kehittämisen tarpeesta.

Tutkielma toteutettiin osana Vanhemmuus eron jälkeen -hanketta. Aineistona hyödynnettiin yhteensä 27 eronneen äidin ja isän puolistrukturoitua teemahaastattelua, joita analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tulokset osoittivat merkittävimmiksi tuen lähteiksi erotyön ammattilaiset sekä vertaiset. Koettu ammattilaisten tuki painottui lapsen liittyvien käytännön sopimusten aikaansaamiseen, kun taas ystävien ja eroryhmien vertaistuessa korostui tiedollinen ja henkinen tuki. Keskustelu samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa tarjosi tutkittaville uusia näkökulmia yhteisvanhemmuuteen sekä mahdollisuuden tunnetyöskentelyyn. Vanhempien toiveet yhteisvanhemmuuden tukemisesta oli suunnattu erityisesti erotyön ammattilaisille. Tutkittavat toivoivat toimintatapaa, jossa vastikään eronneille vanhemmille määrättäisiin pakollisia käyntejä sovinnollisuutta edistävässä palvelussa riitojen ja yhteisvanhemmuuden ongelmien ennaltaehkäisemiseksi. Vanhemmat kaipaivat myös tietoa ja ohjausta eron jälkeisistä tukipalveluista sekä juridista neuvontaa lapsen sopimusasioihin. Lisäksi ammattilaisilta toivottiin määrätietoisempaa kannustamista yhteistyöhön lapsen hyvinvoinnin eteen sekä tasavertaisen vanhemmuuden tukemista.

Asiasanat: eron jälkeinen yhteisvanhemmuus, yhteisvanhemmuuden tukeminen, eroauttaminen, sisällönanalyysi

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO.....	5
2 YHTEISVANHEMMUUS ERON JÄLKEEN	7
2.1 Yhteishuoltajuutta vai -vanhemmuutta?.....	7
2.2 Eron jälkeinen yhteisvanhemmuus käsitteenä ja tutkimuskohteena.....	9
2.3 Toimivan yhteisvanhemmuuden hyödyt.....	12
3 ERON JÄLKEISEN YHTEISVANHEMMUUDEN TUKEMINEN.....	15
3.1 Yhteisvanhemmuuden tukemisen tavoitteet ja haasteet	15
3.2 Lakisääteiset eroauttamispalvelut Suomessa	17
3.3 Järjestölähtöinen tuki vanhempien yhteistyön edistämisessä.....	20
3.4 Yhteisvanhemmuuden tukemisen vaikuttavuus	22
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	25
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
5.1 Tutkimuskonteksti.....	26
5.2 Tutkittavat.....	27
5.3 Aineiston keruu.....	28
5.4 Eettiset ratkaisut.....	30
5.5 Aineiston analyysi	33
6 TUKEA YHTEISVANHEMMUUTEEN AMMATTILAISILTA JA VERTAISILTA	40
6.1 Käytännön sopimuksilla yhteistyösuhteen aikaansaamiseen.....	40
6.2 Vertaistuki yhteisvanhemmuuden edistäjänä	42

6.3 Kokemukset tuen saannista vaihtelivat.....	44
7 TOIVEITA AMMATTILAISILLE YHTEISVANHEMMUUDEN TUKEMISESTA	49
7.1 Tiedollisen tuen merkitys eron alussa	49
7.2 Varhaista tukea ongelmien ennaltaehkäisemiseksi	53
7.3 Ammattilaisten asennoituminen erovanhemmuuteen yhteisvanhemmuuden tukemisen perustana	56
8 POHDINTA.....	61
8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	61
8.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet.....	67
LÄHTEET	72

1 JOHDANTO

Erot ovat yleinen ilmiö monissa Euroopan maissa, sillä arviolta noin puolet avioliitoista päättyvät eroon (Airio, 2016, s. 252). Suomessa avioerojen määrä on 2000-luvun aikana ollut 13 000–14 000 vuositasa (SVT, 2022b), ja Eurostat -tilastojen mukaan Suomi sijoittuukin suhteellisen korkealle Euroopan eri maiden avioerolukujen vertailuissa (Eurostat, 2020). Avoliitot, joihin yhä useammat lapset syntyvät (SVT, 2022a), päättyvät avioliittojakin useammin eroon (Airio, 2016, s. 251). Erojen yleisyydestä johtuen noin 30 000–40 000 lasta kokee Suomessa vuosittain vanhempiensa parisuhteen päättymisen ja erilleen muuttamisen (Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 3). Näin ollen ero ja sen tuomat arjen muutokset koskettavat monia suomalaisia lapsiperheitä.

Koska vanhemmuus ja kasvatusvastuu lapsesta jatkuvat parisuhteen katkeamisesta huolimatta, ovat vanhemmat edelleen kytköksissä toisiinsa yhteisen lapsen kautta (Autonen-Vaaraniemi, 2019, s. 370). Keskeiseksi kysymykseksi lapsen kannalta nouseekin se, miten vanhemmat kykenevät erosta huolimatta olemaan yhteydessä toisiinsa ja päättämään lapseen liittyvistä asioista yhdessä (Kettunen, 2019, s. 21). Tätä vanhempien välistä yhteistyötä eron jälkeen kutsutaan yhteisvanhemmuudeksi. Sujuvan kommunikaation ja käytännön työnjaon lisäksi toimiva yhteisvanhemmuus tarkoittaa molemminpuolista vanhemmuuden kunnioittamista sekä yhteistä ymmärrystä ja halua toimia yhteistyössä lapsen eduksi (Böök & Terävä, 2022).

Vaikka ero on usein kriisi koko perheelle, on eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden todettu edistävän lasten ja vanhempien eroon sopeutumista ja hyvinvointia sekä lapsen yhteyden säilymistä kumpaankin vanhempaan (mm. Bastaits ym., 2014; Bastaits & Pasteels, 2019; Lamela ym., 2016). Yhteisvanhemmuuden toteuttaminen ei kuitenkaan ole aina mutkatonta, sillä onnistuakseen se vaatii vanhemmilta usein keskinäisten ristiriitojen sivuuttamista, anteeksi antamista sekä toisen vanhemman sietämistä ja hyväksymistä osana lapsen elämää (Beckmeyer ym., 2014, s. 526; Visser ym.,

2017, s. 3062-3063). Usein vanhempien väliset riidat kuitenkin jatkuvat ja jopa kärjistyvät eron jälkeen (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 127), minkä vuoksi vanhempien omat voimakkaat negatiiviset tunnekokemukset voivat olla yhteistyön toteutumisen esteenä (Visser ym., 2017). Vaikka vanhempien kasvatusyhteistyötä pidetään tavoiteltavana asiana ja lakikin puoltaa yhteisvanhemmuutta eron jälkeisessä tilanteessa, vanhemmat eroavat siinä, miten he onnistuvat yhteistyössä toistensa kanssa eron jälkeen. Lasten ja vanhempien hyvinvoinnin kannalta onkin tärkeää löytää keinoja vanhempien välisen yhteistyön parantamiseksi etenkin sellaisilla vanhemmilla, joilla ei ole voimavaroja toteuttaa toimivaa eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta ilman ulkopuolista tukea ja apua (Kettunen, 2019, s. 21-22).

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan eronneiden vanhempien kokemuksia eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisesta. Tavoitteena oli selvittää, millaista tukea vanhemmat ovat saaneet ja toisaalta toivoivat saavansa toimivamman yhteisvanhemmuuden toteuttamiseksi. Monien eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemiseen keskittyvien interventoiden vaikuttavuutta on tutkittu eri maissa pääosin tilastollisin menetelmin (mm. Braver ym., 2016; Petren ym., 2017; Ranieri ym., 2016), jolloin vanhempien oman äänen esille tuominen laadullisen tutkimuksen keinoin on jäänyt vähemmälle huomiolle. Eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisesta onkin tärkeää saada lisää tutkimusta vanhempien omia kokemuksia ja toiveita painottaen. Suomessa on monia eri eroauttamiseen ja yhteisvanhemmuuden tukemiseen keskittyviä tukipalveluita aina lakisääteisistä palveluista vapaaehtoisuuteen ja vertaisuuteen perustuviin järjestölähtöisiin tuen muotoihin (Juurikko & Kalmari, 2016). Tämä tutkimus tarjoaa parhaimmillaan uutta tietoa siitä, miten näitä tukipalveluita sekä eroauttamisen ammatillisia käytäntöjä tulisi kehittää, jotta ne vastaisivat eronneiden vanhempien tuen tarpeisiin.

2 YHTEISVANHEMMUUS ERON JÄLKEEN

2.1 Yhteishuoltajuutta vai -vanhemmuutta?

Eron jälkeen vanhempien on tehtävä ratkaisuja lapsen huoltajuus- ja asumisjärjestelyistä sekä monista muista lapseen liittyvistä asioista (THL, 2022). Koska nykypäivänä yleisen käsityksen mukaan suhteen säilyminen kumpaankin vanhempaan koetaan olevan lapsen hyvinvoinnin kannalta paras ratkaisu, on yhteishuoltajuudesta tullut ihanne kaikkialla länsimaissa (Hokkanen, 2005, s. 23). Suomessa tätä periaatetta puoltaa vuonna 1983 voimaan astunut laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 1983), joka asettaa lapsen yhteishuoltajuuden päämääräksi erotilanteessa ja täten mahdollistaa kummankin vanhemman mukana pysymisen lapsen elämässä (Hakovirta & Rantalaiho, 2009, s. 39). Lain mukaan lapsen huoltajien tulee pitää yhdessä huolta lapsesta ja tehdä lasta koskevat tärkeät päätökset lapsen yksilöllisten tarpeiden ja edun mukaisesti. Sittemmin lakia on täydennetty, sillä joulukuussa 2019 voimaan astuneen lapsenhuoltolain uudistuksen myötä vuoroasumisesta tuli ensimmäistä kertaa Väestörekisteriin merkittävä virallinen asumismuoto (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 2019). Uudistuksessa on painotettu myös vanhempien velvollisuutta sekä oikeutta osallistua lapsen elämään, sillä lain mukaan henkiseksi väkivallaksi luokitellaan esimerkiksi se, jos lapsen etävanhempi jättää käyttämättä tapaamisoikeuttaan tai lasta koitetaan vieraannuttaa toisesta vanhemmasta (STT Info, 2019).

Tilastojen mukaan suurin osa vanhemmista päättää jakaa lapsen huoltajuuden, sillä vuonna 2021 lapsen huoltoa koskevista sopimuksista 77 prosentissa tapauksista sovittiin lapsen yhteishuollosta, 20 prosentissa yksinhuollosta äidille ja kolmessa prosentissa isälle. Vaikka valtaosa vanhemmista päätyi yhteishuoltajuuteen, sovittiin suurimmassa osassa (81 %) asumissopimuksista lapsen jäävän äidille asumaan, jolloin useimmiten iseistä tuli lapsen etävanhempia. (SVT, 2022a.) Toisaalta, vaikka lapsella voi olla virallisesti vain yksi asuinpaikka, on vuoroasumisesta, jossa lapsi asuu

kummankin vanhemman luona vuorotellen lähes yhtä paljon, tullut yhä yleisempää eroperheiden keskuudessa. Vuonna 2021 noin joka kolmannessa (33 %) lapsen asumista koskevassa sopimuksessa sovittiin vuoroasumisesta, mikä on lähes neljäsosan enemmän kuin kolme vuotta taaksepäin. (SVT, 2022a.) Yhteishuollon ja vuoroasumisen lähtökohtana pidetään kuitenkin sitä, että vanhemmat kykenevät yhteistyöhön toistensa kanssa (STT Info, 2019). Merkityksellistä yhteistyö on etenkin siinä vaiheessa, kun tapaamisista sovitaan ja ne alkavat muodostua (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 127). Vanhempien kyky neuvotella ja sopia laillisista tapaamis- ja huoltajuusjärjestelyistä toistensa kanssa luo perustan vanhempien välisen yhteistyön sujumiselle eron jälkeen (Swiss & Le Bourdais, 2009). Ranieri ym. (2016) havaitsivat tutkimuksessaan, että äidit ja isät, jotka olivat päätyneet lapsen yhteishuoltajuuteen, kokivat ratkaisun kaikkien osapuolten kannalta tyydyttävänä ja näin ollen lapsen tarpeiden huomioiminen oli eron jälkeen helpompaa ja yhteistyö vanhempien välillä toimivampaa.

Toisaalta lapsen yhteishuoltajuus ei ole aina taie vanhempien välisestä sujuvasta yhteistyöstä. Tutkiessaan eronneita äitejä ja isejä Hokkanen (2002) havaitsi, että yhteishuoltajuudesta huolimatta lähivanhemmat kokivat itsensä usein yksinhuoltajiksi ja etävanhemmat kokivat vaikutusmahdollisuutensa lapsensa elämään olevan rajalliset. Myös Nielsen (2017, s. 211) puoltaa ajatusta, ettei yhteishuoltajuus tarkoita aina toimivaa yhteistyötä lapsen asioissa. Vanhemmat, jotka jakavat lapsen laillisen huoltajuuden eivät välttämättä ole yhtään yhteistyöhaluisempia tai heillä ei ole merkittävästi vähemmän konflikteja keskenään verrattuna sellaisiin vanhempiin, jotka ovat päätyneet eron jälkeen lapsen yksinhuoltajuuteen (Nielsen, 2017, s. 211).

Vanhemmuuden jakaminen eli yhteisvanhemmuus viittaakin erotilanteessa laillisen yhteishuoltajuuden sijaan enemmän siihen, että eri osoitteista huolimatta vanhemmat osallistuvat lapsensa elämään ja että lapsen suhde kumpaankin vanhempaan säilyy eron jälkeen. Tämä ei tarkoita vuoroasumista eikä lapsen ajan jakamista täysin tasan vanhempien kesken, vaan olennaista on se, miten vanhemmat onnistuvat sopimaan ja kantamaan

tasapuolisesti vastuuta lapsen arkisista asioista ja tarpeista yhteisten neuvotteluiden kautta. (Hakovirta & Rantalaiho, 2009, s. 38, 41, 55; Terävä & Böök, 2019, s. 16.) Toisaalta yhteistyö lapsen asioissa ei tarkoita pelkästään vanhempien välisistä tehtävistä ja käytännön asioista sopimista, vaan konkreettisten tekojen ohella se on myös vanhemmuuteen ja kasvatusyhteistyöhön liittyviä arvoja ja asenteita (Terävä & Böök, 2019, s. 15-16). Seuraavassa luvussa syvennyttään tarkastelemaan tätä vanhempien välistä yhteistyötä eli yhteisvanhemmuutta.

2.2 Eron jälkeinen yhteisvanhemmuus käsitteenä ja tutkimuskohteena

Tutkimuskirjallisuudessa yhteisvanhemmuudella tarkoitetaan toimintaa, jossa vähintään kaksi aikuista tekee yhteistyötä huolehtiessaan lapsesta (Hock & Mooradian, 2013). Koska monet liitot päättyvät eroon, mutta vanhemmuus jatkuu tästä huolimatta, on ex-puolisoiden oltava edelleen vuorovaikutuksessa toistensa kanssa yhteisen lapsen vanhempina. Kuten luvussa 2.1 on tullut ilmi, eron jälkeisellä yhteisvanhemmuudella viitataan vanhempien kykyyn tehdä toistensa kanssa yhteisiä päätöksiä lapsen hoitoon ja tarpeisiin liittyen (Beckmeyer ym., 2014). Lapsen asioista tiedottaminen, kasvatusasioissa yhdessä toimiminen sekä arkea koskevat yhteiset sopimukset ja pelisäännöt ovat olennaisia vanhempien välisessä yhteistyössä (Kauppinen, 2013, s. 144; Terävä & Böök, 2019, s. 16). Näin ollen yhteisvanhemmuus näyttäisi eron jälkeen liittyvän ennemminkin vanhempien keskinäiseen suhteeseen kuin varsinaiseen vanhempana oloon.

Toisaalta yhteisvanhemmuus ei aina tarkoita vain biologisen heteroparin vanhemmuutta, vaan kattaa kaikki aikuiset, jotka kantavat vastuuta lapsesta (Feinberg, 2003; Hock & Mooradian, 2013). Koska valtaosa lapsista syntyy kahden, eri sukupuolta olevan vanhemman ydinperheeseen ja erot koskettavat näin ollen useimmiten lasten biologisia vanhempia (Terävä & Böök, 2019, s. 17), on tämän tutkimuksen kohderyhmä rajattu entisten ydinperheiden äiteihin ja iseihin. Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa eron jälkeisestä

yhteisvanhemmuudesta on käytetty myös käsitteitä yhteistyövanhemmuus (mm. Terävä & Böök, 2019) sekä jaettu vanhemmuus (mm. Hakovirta & Rantalaiho, 2009). Selkeyden vuoksi tässä tutkielmassa keskitytään käyttämään eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden käsitettä. Eron jälkeisestä yhteisvanhemmuudesta on kuitenkin toistaiseksi Suomessa ja koko Euroopassa vain vähän tutkimustietoa, sillä aiemmin on tutkittu pääasiassa yhdysvaltalaisia ja kanadalaisia eroperheitä (Kalmijn, 2015, s. 252).

Tunnetuimpia yhteisvanhemmuuden tutkijoita on yhdysvaltalainen Mark Feinberg (2003), joka on todennut yhteisvanhemmuuden koostuvan neljästä eri komponentista. Näistä ensimmäinen on yhteisymmärrys, jolla Feinberg viittaa vanhempien yhteisesti jakamiin käsityksiin ja odotuksiin lapsen kasvatuksessa sekä yhteistyöhön lapsen psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa. Toiseksi vanhemmuuden työnjaolla hän tarkoittaa vastuiden ja velvollisuuksien jakamista lapsen hyvinvointiin ja huoltoon liittyvissä asioissa. Kolmas komponentti on toisen vanhemman tukeminen vs. heikentäminen, joka viittaa vanhempien tapaan suhtautua toisiinsa. Myönteinen suhtautuminen näyttäytyy arvostuksena ja luottamuksena toisen vanhemmuutta ja kasvatustapain kohtaan, kun taas kielteisyys sisältää toisen vanhemman kritisoimista, halveksumista ja syyttelyä pahimmillaan lapsen kuullen. Neljäs Feinbergin korostamista yhteisvanhemmuuden osa-alueista on perheyhteisyyden ylläpitäminen, joka tarkoittaa vanhempien keskinäistä vastuuta perheen myönteisestä ilmapiiristä ja vuorovaikutuksesta. Myönteinen vuorovaikutus edistää toimivaa yhteisvanhemmuutta, kun taas vihamielinen tapa kommunikoida ja käyttäytyä toista vanhempaa kohtaan vaikuttaa vanhempien välisen suhteen lisäksi kielteisesti myös lapseen etenkin silloin, jos lapsi toimii välikappaleena vanhempiensa välisissä riidoissa (Feinberg, 2003).

Monissa eron jälkeisissä yhteisvanhemmuuden suhteissa korostuu Feinbergin määritelmän mukaisesti yhteisymmärrys, vastuun jakaminen, konflikteille altistuminen sekä toisen vanhemman vanhemmuuden tukeminen tai heikentäminen. Tutkimusten mukaan vanhemmat eroavat siinä, miten he kommunikoivat lapsen asioista keskenään ja perustuuko heidän

vuorovaikutuksensa eron jälkeen enemmän riitelylle vai yhteistyölle (Beckmeyer ym., 2014, s. 527). Tutkiessaan eron jälkeistä vanhemmuutta Lamela ja kumppanit (2016) löysivät kolme erilaista yhteisvanhemmuustyyliä: (1) Yhteistyökykyiset vanhemmat kykenivät erosta huolimatta sopimaan ja jakamaan vastuuta lapseen liittyvistä asioista yhteisymmärryksessä sekä tukemaan toinen toistensa vanhemmuutta. (2) Konfliktoitunut yhteisvanhemmuustyyli sisälsi paljon sekä avoimia että peiteltyjä riitoja vanhempien välillä sekä lisäksi vanhempien välinen vuorovaikutus oli toista osapuolta vähättelevää. Myöskään lapseen liittyvistä asioista ei päästy yksimielisyyteen eikä työnjakoa lapsen hoidossa koettu tasapuoliseksi. (3) Heikentävässä yhteisvanhemmuustyyliässä vanhemmat eivät myöskään kyenneet yhteistyöhön tai työnjakoon. Vaikka varsinaisia konflikteja oli vähän, oli toisen vanhemman vanhemmuuden kritisoiminen ja sabotoiminen yleistä. Toisesta vanhemmasta saatettiin esimerkiksi puhua halventavaan sävyyn lapselle silloin, kun kyseinen vanhempi ei ollut läsnä.

Myös muissa tutkimuksissa on löydetty samankaltaisia eron jälkeisiä yhteisvanhemmuussuhteita, sillä esimerkiksi Beckmeyer ym. (2014) ovat havainneet eronneiden vanhempien vanhemmuuden olevan yhteistyöhön perustuvaa, ristiriitaista tai täysin toisiinsa sitoutumatonta. Yhteistyö sisältää säännöllistä kommunikaatiota ja yhteisymmärrystä lapsen asioista sekä pyrkimystä välttää riitoja, kun taas ristiriitaisessa suhteessa vanhemmat eivät kykene yhteisymmärrykseen, vaan heidän vähäinkin kommunikaationsa perustuu konflikteille sekä toisen vanhemman vähättelylle. Toisiinsa sitoutumattomat vanhemmat näyttävät toteuttavan vanhemmuuttaan ikään kuin yksin sen sijaan, että lapsesta oltaisiin yhdessä vastuussa, sillä he eivät kommunikoi juuri ollenkaan lapseen liittyvistä asioista toistensa kanssa. (Beckmeyer ym., 2014.) Tällaista vanhemmuustyyliä on kutsuttu myös rinnakkaiseksi vanhemmuudeksi, sillä keskinäisen kommunikaation ja yhteistyön ollessa olematonta vanhemmat toteuttavat omaa vanhemmuuttaan ja lapsen kasvatusta rinnakkain, mutta toisistaan täysin erillään (Amato ym., 2011). Samankaltaisia yhteisvanhemmuuden tyynejä on löydetty myös

suomalaisia eron kokeneita vanhempia tutkittaessa (Böök & Terävä, 2022). Böök ja Terävä (2022) ovat havainneet, että juuri yhteistyökykyisessä yhteisvanhemmuudessa korostuu toimivan kommunikaation ja työnjaon lisäksi molemminpuolinen kunnioitus, luottamus sekä yhteinen ymmärrys lapsen edusta.

Yhteisvanhemmuus onkin halua tehdä yhteistyötä yhteisen tavoitteen eli lapsen parhaan toteutumisen eteen siitä huolimatta, että omat ajatukset ja tunteet saattavat olla kielteisiä lapsen toista vanhempaa kohtaan. Toimivan yhteisvanhemmuuden toteutumiseksi on vanhempien päätettävä tietoisesti toimia yhteistyössä toistensa kanssa, mikä edellyttää Kauppisen (2013) mukaan kykyä erottaa menneeseen parisuhteeseen liittyvät tunteet nykyhetkestä. Vaikka negatiivisten tunteiden ja ajatusten sivuuttaminen ei aina ole helppoa, on lapsen edun mukaista, että vanhemmat pyrkivät parhaansa mukaan pitämään yhdessä huolta lapsen turvallisesta ja kehitystä tukevasta kasvuympäristöstä. Parhaimmillaan toimiva yhteisvanhemmuus luo koko perheelle hyvinvointia ja tasapainoa eron jälkeiseen elämään (Terävä & Böök, 2019, s. 17). Seuraavassa luvussa tehdään tarkempi katsaus siihen, miksi vanhempien yhteistyö eron jälkeen on kannattavaa.

2.3 Toimivan yhteisvanhemmuuden hyödyt

Ero ja sen vaikutukset perheenjäseniin ovat aina yksilöllisiä. Vanhemmilla on tärkeä rooli eron seurauksissa ja etenkin sillä, millaiseksi vanhempien keskinäinen suhde eron jälkeen muodostuu, on merkitystä lapselle (Särkelä, 2019, s. 3). Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on eroa läpikäyvien tai jo eronneiden vanhempien riitelyn todettu vaikuttavan kielteisesti sekä lapseen että vanhempiin. Vanhempien välisten konfliktien on havaittu heikentävän lasten hyvinvointia (Visser ym., 2017) sekä psyykkistä eroon sopeutumista (Pires & Martins, 2021). Riitely voi myös vaarantaa pienten lasten kehitystä (Pires & Martins, 2021) sekä lisätä sisäisiä ja ulkoisia ongelmia lapsilla (Elam ym., 2016). Erityisen voimakkaiden konfliktien on todettu olevan yhteydessä muun muassa

lasten posttraumaattisten stressioireiden esiintyvyyteen (Lange ym., 2021). Taaperoiässä koetut ongelmat yhteisvanhemmuudessa ovat riskitekijä myös lapsen psyykkisten ongelmien, kuten tarkkaavuushäiriön, kehittymiseen kouluiässä (Umemura ym., 2015). Sorek (2019) on tarkastellut 7–17-vuotiaiden lasten ja nuorten omia kokemuksia vanhempien erosta ja havainnut, että mitä voimakkaampia olivat vanhempien väliset konfliktit eron jälkeen, sitä huonommaksi lapset ja nuoret kokivat myös oman elämänlaatunsa. Riitely vaikuttaa lasten lisäksi kielteisesti myös vanhempiin, sillä riitojen seurauksena vanhemmat kokevat alemmaa elämäntyytyväisyyttä sekä enemmän eron kielteisiä seurauksia ja epäjohdonmukaista vanhemmuutta (Lamela ym., 2016). Toimivan eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden on puolestaan havaittu vaikuttavan positiivisesti vanhempien hyvinvointiin ja vanhemmuuden laatuun samalla, kun se edistää lasten eroon sopeutumista sekä ongelmien sisäistä ja ulkoista käsittelyä lapsilla (Lamela ym., 2016). Yhteistyökykyisyys edistää myös vanhempien ja lasten turvallisuudentunnetta (Böök & Terävä, 2022) sekä tarjoaa lapsille mallin toimivasta yhteistyöstä perheessä (Hakovirta & Rantalaiho, 2009, s. 38).

Vanhempien eroaminen ja erilleen muuttaminen muokkaa lapsen ja vanhempien välistä suhdetta, ja erityisesti etävanhemman suhde lapseen voi muuttua huomattavasti haasteellisemmaksi (Koskela, 2012, s. 34). Koska useimmiten isistä tulee lasten etävanhempia, on eron on todettu vaikuttavan negatiivisesti erityisesti isien osallistumiseen lastensa elämään (Grätz, 2017). Toisaalta eron kielteisiä seurauksia ja isä-lapsisuhteen katkeamista voidaan ehkäistä, mikäli vanhemmat pyrkivät erosta huolimatta yhteistyöhön toistensa kanssa (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 127). Yhteisvanhemmuus tarjoaakin paremmat mahdollisuudet sille, että kummankin vanhemman suhde lapseen säilyy eronkin jälkeen (Bastais & Pasteels, 2019). Suomalaisia eron kokeneita vanhempia tutkiessaan Broberg ja Hakovirta (2009) havaitsivat isien, joiden yhteistyö äitien kanssa toimii, tapaavan lastaan säännöllisesti ja suhteen lapseen olevan hyvä. Vanhempien yhteistyökykyisyys ja isän osallisuus lapsen elämässä näytti myös edistävän lapsen hyvinvointia (Broberg & Hakovirta, 2009). Myös

kansainvälisissä tutkimuksissa on saatu samankaltaisia tuloksia ja havaittu, että isän osallistumisella lapsen elämään ja kasvatukseen on myönteisiä vaikutuksia lapsen elämäntyytyväisyyteen, hyvinvointiin sekä itsetuntoon (Bastais ym., 2014). Yhteistyöhön kykenevien vanhempien lapsilla on huomattu olevan myös vähemmän sekä käyttäytymisongelmia (Amato ym., 2011) että psykosomaattisia oireita (Bergström ym., 2015). Tutkittaessa eri asumisjärjestelyissä olevia kouluikäisiä lapsia on havaittu, että lapsen suhteen säilymisellä eron jälkeen kumpaankin vanhempaan on myönteisiä vaikutuksia lasten mielenterveyteen verrattuna lapsiin, jotka elävät vain yhden vanhemman kanssa (Fransson ym., 2015; Hjern ym., 2021). Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös esikouluikäisillä lapsilla, sillä eron jälkeen vain yhden vanhemman kanssa elävät lapset näyttävät kärsivän enemmän tunnekehityksen ja käyttäytymisen ongelmista sekä heikommasta koulumenestyksestä myöhemmin elämässä (Babalis ym., 2014).

Lapsen tervettä kehitystä sekä vanhempien suhteiden säilymistä lapseen voidaan tukea ja ylläpitää siis siten, että vanhemmat pyrkivät toimivaan kasvatusyhteistyöhön toistensa kanssa erosta huolimatta. Koska ihmissuhteet ja erot ovat aina erilaisia, ei kaikilla vanhemmilla kuitenkaan välttämättä ole voimavaroja yhteistyön toteuttamiseen ilman ulkopuolista tukea ja apua. Seuraavaksi siirrytäänkin tarkastelemaan, millaista tukea yhteisvanhemmuuteen on saatavilla suomalaisessa kontekstissa, ja mitkä ovat tukemisen tavoitteet ja toisaalta haasteet suomalaisessa erotyössä.

3 ERON JÄLKEISEN YHTEISVANHEMMUUDEN TUKEMINEN

3.1 Yhteisvanhemmuuden tukemisen tavoitteet ja haasteet

Koska toimiva yhteisvanhemmuus näyttäytyy tutkimusten valossa olevan ennen kaikkea lapsen, mutta myös vanhempien etu, on sitä pyrittävä myös tukemaan perheiden tarpeita vastaavasti. Kummankin vanhemman roolia ja merkitystä lapsen elämässä tulisi painottaa ja kannustaa vanhempia kantamaan vastuuta lapsistaan yhdessä ja yhteistyössä (Elo, 2019, s. 139). Silloin, kun vanhemmat kykenevät yhteistyöhön keskenään, pystyvät he myös asettamaan lapsen hyvinvoinnin etusijalle (Visser ym., 2017, s. 3063). Ritari-Alhon ym. (2019, s. 61) mukaan eroauttamisen yksi tärkeimpiä tavoitteita onkin auttaa vanhempia ymmärtämään eroa juuri lapsen kokemusmaailmasta käsin. Pyrkimyksenä on korostaa kummankin vanhemman aktiivista toimijuutta ja kykyä muokata omaa toimintaa lapsen edun vaatimalla tavalla erotilanteessa (Ritari-Alho ym., 2019, s. 67). Lapsen edun toteutumiseksi on tärkeää rohkaista vanhempia rakentamaan yhteistyöhön toistensa kanssa sekä kannustaa heitä kunnioittamaan ja tukemaan toinen toistensa vanhemmuutta (Elo, 2013, s. 139; Särkelä, 2019, s. 2). Tutkiessaan eron parissa työskenteleviä perheammattilaisia Autonen-Vaaraniemi (2019) on havainnut, että lapsen edun korostamisen ohella erotyössä painottuu ammattilaisten omien näkemysten mukaan äitien ja isien yhdenvertaisen kohtelun ihanne (ks. myös Baitar ym., 2013).

Vanhempien yhteistyön toimivuus on yksi eroon liittyvistä merkittävistä haasteista, sillä se edellyttää vanhemmilta paljon voimavaroja, joita eron jälkeisessä tilanteessa ei välttämättä aina löydy (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 139). Yhteistyön toteuttamisesta tekee erityisen hankalaa se, jos eroon liittyä voimakkaita ja kielteisiä tunnekokemuksia (Visser ym., 2017). Koska vanhempien välisten konfliktien pitkittyminen voi tehdä yhteistyön toteuttamisesta jopa mahdotonta (Stokkebeck ym., 2021), tulisi välien kriisiytymisen ja riitelyn lapseen liittyvien haitallisten vaikutusten

ehkäisemiseksi yhteistyösuhteen tukeminen aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Broberg & Hakovirta, 2009, s. 139; Haavisto, 2019, s. 61). Konflikteista huolimatta on vanhempien mahdollista rakentaa toistensa kanssa uudenlainen suhde lapsen kasvattajina ja yhteistyökumppaneina eron jälkeen (Haavisto, 2019, s. 64). Kauppinen (2013) on tutkinut vanhempien erosta selviytymistä ja onnistunutta eron jälkeistä yhteistyötä ja todennut, että asialliseen yhteistyöhön kykenevät vanhemmat ovat hakeneet ja ottaneet vastaan paljon apua ja tukea sekä ystäviltä että ammattiauttajilta: vaikka ero on tyypillisesti vaikea elämänvaihe ja yhteistyö on ollut aluksi hankalaa, on vanhempien saama tuki auttanut sopeutumaan eroon ja edistänyt yhteistyötä lapsen asioissa. Eronneet vanhemmat tarvitsevatkin yhteisvanhemmuuden toteuttamiseksi usein monenlaista tukea, ja olennaista tukitoimien rakentumisen kannalta on arvioida yksilöllisesti kunkin perheen tilannetta ja voimavaroja (Särkelä, 2019, s. 2; Terävä & Böök, 2019, s. 11). Toisille vanhemmille yhteistyön toteuttamiseen voi riittää esimerkiksi pelkkä tiedon saanti, mutta jotkut saattavat tarvita tiedon lisäksi palveluita tunnetyöskentelyn ja erokriisin käsittelyn tueksi (Ritari-Alho ym., 2019, s. 67).

Avun ja tuen saamista eron aikana ja sen jälkeen haastaa kuitenkin monet palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvät tekijät. Eropalvelut ovat usein hajanaisia ja alueittain vaihtelevia, niitä ei tunneta kovinkaan hyvin ja niiden paikka järjestelmässä vaihtelee kunnittain (Alppivuori, 2017; Perälä ym., 2013). Eroneuvonta- ja tukipalveluja näyttäisi olevan saatavilla liian vähän eivätkä ne keskity tarpeeksi ennaltaehkäisevään tukeen (Kauppinen, 2013, s. 5). Myös nopea avun saaminen voi olla haastavaa pitkien jonotusaikojen vuoksi, jolloin tilanne ehtii kärjistyä pitkän odottelun vuoksi (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 8). Lisäksi vanhemmat eivät aina tiedä tarjolla olevista palveluista tai että erotilanteeseen olisi ylipäätään mahdollista saada ulkopuolista tukea ja apua. Tästä syystä vanhemmat eivät myöskään välttämättä osaa hakeutua saatavilla olevien palveluiden piiriin. (Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 4.) Kynnys hakeutua palveluihin voi olla myös korkea ja osa vanhemmista ei hae tukea esimerkiksi leimautumisen pelon vuoksi, vaikka sitä tarvitsisikin

(Perälä ym., 2013). Eroauttamisen palvelujärjestelmä näyttäisi olevan myös pirstaleinen sekä liikaa ammatillisia rajoja korostava eikä näin ollen moniammatilliseen yhteistyöhön ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota erotyössä (Autonen-Vaaranieniemi, 2019, s. 375).

3.2 Lakisääteiset eroauttamispalvelut Suomessa

Sosiaalihuoltolaissa (2014) on säädetty keskeisimmistä lakisääteisistä eroauttamiseen keskittyvistä palveluista. Vanhempien erotilanteessa olennaisimpia laissa määriteltyjä kuntien järjestämisvastuulla olevia eropalveluita ovat kasvatus- ja perheneuvonta, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat palvelut, perheasioiden sovittelu, sosiaalityö ja -ohjaus sekä perhetyö (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 4). Erojen yleistymisen ja eron kielteisten seurausten vuoksi on perheillä usein tarvetta monenlaisille eropalveluille, joissa muun muassa juristit, sosiaalityöntekijät, perheasiainsovittelijat sekä mielenterveyden ammattilaiset tukevat ja neuvovat eroavia ja eronneita vanhempia (Autonen-Vaaranieniemi, 2019, s. 362).

Juurikon ja Kalmarin (2016, s. 5) mukaan useimmiten perheneuvolat toimivat sosiaalihuoltolain mukaisen kasvatus- ja perheneuvonnan tarjoajina ja perheiden tukeminen räätälöidään aina perheen yksilöllisen tilanteen ja tuen tarpeiden mukaan: työ voi niin lyhyt- kuin pitkäkestoistakin ja työskentelymuodot saattavat vaihdella aina pariterapiasta eroneuvontaan ja erokriisin selvittelyyn. Kuntien lastenvalvojat puolestaan auttavat eronneita vanhempia lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen sekä asumiseen ja elatukseen liittyvien sopimusten tekemisessä (Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 8). Lastenvalvojien työskentelymuodot ja resurssit vaihtelevat aina usean tapaamiskerran kasvokkaisesta avusta puhelimitse tai internetissä tapahtuvaan neuvontaan. Työn perimmäisenä tarkoituksena on kuitenkin saada vahvistettua vanhempien väliset sopimukset. (Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 8.) Avioliittolain (1929) mukaan perheen sisäiset riidat ja oikeudelliset asiat tulisi aina ensisijaisesti selvittää ja ratkaista vanhempien keskinäisissä

neuvotteluissa ja sopimuksella. Mikäli vanhemmilla on erimielisyyksiä lapseen liittyvissä järjestelyissä, voivat he ennen lastenvalvojalle menoa saada huollollisissa ja tapaamisoikeudellisissa ristiriidoissa apua perheasioiden sovittelijoilta. Sovittelijoiden tavoitteena on lisätä avointa ja luottamuksellista keskusteluilmapiiriä vanhempien välillä sekä luoda yhteistä ymmärrystä siitä, miten ongelmat voidaan ratkaista yhteistyössä. (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 4-5; Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 8.) Näin ollen työn päämääränä on edistää vanhempien sovinnollisuutta lapseen liittyvissä asioissa, jotta lapsen asema erotilanteessa tulisi turvatuksi. Kun vanhemmat pääsevät sovintoon, voivat he käydä vahvistamassa sopimukset lastenvalvojalla, joka laatii sovituista asioista toimeenpanokelpoisen asiakirjan. (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 4-5; Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 8.)

Tutkiessaan lastenvalvojien työn käytäntöjä ja asiantuntijuutta Antikainen (2007, s. 73-75) löysi kaksi erilaista työtettä lastenvalvojien työssä. Sopimusteknisessä työotteessa työn päämääränä oli vain kirjallisen sopimuksen tekeminen vanhempien tahdon mukaisesti, kun taas psykososiaalisessa työotteessa painottui perheen tilanteen kokonaisvaltaisuus sekä eroprosessin käsittely. Koska näistä ensimmäinen työote näyttäisi olevan vakiintuneempi työtapa lastenvalvojien työssä, eivät käytännöt keskity tarpeeksi tukemaan ja vahvistamaan vanhempien yhteistoimintaa ja yhteisymmärrystä erossa (Antikainen, 2007, s. 5). Useimmiten lakisääteiset eroauttamisen palvelut painottavatkin vain juridisten sopimusten ja päätösten aikaansaamista tunnetason työskentelyn sijasta (Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 32). Toisaalta erokriisin ja riitojen keskellä vanhemmat saattavat kokea sopimusten tekemisen ammattilaisen vastaanotolla helpommaksi ratkaisuksi sen sijaan, että asioista keskusteltaisiin ja sovittaisiin vain yhdessä ex-kumppanin kanssa (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen, 2009, s. 41).

Mikäli muissa eropalveluissa tarjottu apu ei riitä eivätkä vanhemmat pääse lainkaan sopuun lasta koskevissa asioissa, voivat lasten huolto- ja tapaamisriidat päätyä tuomioistuimen ratkaistaviksi (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 4). Vanhempien väliset konfliktit ja ongelmat yhteisvanhemmuudessa ovat

Nielsenin (2017, s. 211) mukaan useimmiten syynä lapsen oikeudellisissa huoltajuuskiistoissa. Epäily toisen vanhemman kyvystä hoitaa ja kasvatata yhteistä lasta on merkittävä tekijä ristiriitojen syntymiselle vanhempien välillä (Jevne & Andenaes, 2017). Oikeudellinen huoltajuusprosessi on usein stressaava ajanjakso ja usein vanhempien väliset erimielisyydet lapsen edusta ja kehitystä tukevista ratkaisuista lisääntyvät prosessin aikana (Pires & Martins, 2021). Hämäläisen (2012) mukaan lapsen hyvinvoinnin kannalta olisikin tärkeää, että eroauttamisessa ehkäistäisiin ensisijaisesti konflikteja sekä niiden pitkittymistä ja pahenemista. Hän ehdottaa, että kehittämällä sovinnollisuutta lisääviä eropalveluita pystyttäisiin ehkäisemään myös huoltoriitojen syntymistä ja kärjistymistä. Myös Autonen-Vaaraniemi (2019, s. 374) toteaa tutkimustulostensa pohjalta, kuinka eropalveluissa tulisi panostaa erityisesti sellaisiin varhaisen vaiheen eropalveluihin, jotka tukevat vanhempien sovinnollisuutta.

Eropalveluiden ennaltaehkäisevän tuen kehittämistarpeeseen on reagoitu muun muassa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa LAPe:ssä, jonka tavoitteena on ollut tarjota vanhemmille ehkäisevää ja varhaista tukea. Pyrkimyksenä on ollut vähentää vanhempien välisiä riitoja ja huoltajuuskiistoja ja tukea sovinnollisuutta sekä vanhemmuuden jatkumista eron jälkeen. (Aula ym., 2016.) Haavisto (2019, s. 59) kuvailee, kuinka yhtenä keinona LAPE-kehittämishankkeessa on kokeiltu vanhempien yhteiseksi työvälineeksi tarkoitettua vanhemmuussuunnitelmaa, joka otettiin Suomessa virallisesti käyttöön vuonna 2018. Suunnitelman tavoitteena on tukea eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta siten, että se ohjaa vanhempia sopimaan yhdessä lapsen arkeen, hyvinvointiin ja kasvuun liittyvistä asioista ja pelisäännöistä lapsen tarpeista käsin. Suunnitelma ei korvaa virallisia sopimuksia eikä ole juridisesti pätevä asiakirja, mutta parhaimmillaan se ehkäisee konfliktien syntymistä tarjoten tukea neuvottelemisen vaikeuksiin ja voi näin ollen helpottaa virallisten sopimusten aikaansaamista. (Haavisto, 2019, s. 59-60.) Koska eron jälkeinen yhteisvanhemmuus ei kuitenkaan koskaan ole pelkkien sopimusten tekemistä ja juridiikkaa, tarvitaan myös toisenlaisia palveluita ja tuen muotoja edistämään vanhempien välistä yhteistyötä.

3.3 Järjestölähtöinen tuki vanhempien yhteistyön edistämiseksi

Lakisääteisten palveluiden ohella kansalaisjärjestöjen tuottamat valtakunnalliset palvelut ovat merkittävässä roolissa eroavun tarjoajina. Järjestöjen etuna lakisääteisiin palveluihin nähden on se, että ne monipuolistavat vanhemmuuden tukemiseen keskittyviä palveluja, palveluajat ovat joustavampia sekä työntekijöiden tavoittaminen vaivattomampaa, minkä ansiosta vanhempien on helpompi päästä palveluihin mukaan ja niistä osalliseksi (Heiskanen ym., 2019, s. 31; Särkelä, 2019, s. 3). Juurikon ja Kalmarin (2016, s. 6) mukaan järjestöt pyrkivät vastaamaan ja reagoimaan sellaisiin tuen tarpeisiin, joihin virallinen palvelujärjestelmä ei ota kantaa yhtä herkästi, vaikkakin monet palvelut tuotetaan yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten esimerkiksi kuntien kanssa.

Järjestölähtöiset täydentävät palvelut keskittyvät useimmiten lakisääteisiä palveluita enemmän eroon liittyvien tunteiden ja ajatusten käsittelyyn ammattilaisten ja vertaisten kanssa. Tunnetyöskentely onkin yhteisvanhemmuuden sujumisen kannalta olennaista, sillä usein erokriisiin liittyvät negatiiviset tunteet vaikeuttavat yhteistyön toteutumista ja lapsen näkökulman huomioon ottamista. (Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 32.) Järjestöjen toiminnassa korostuu usein vapaaehtois- ja vertaistoiminta, jonka perusideana on, että jo aiemmin elämässään eron kokeneet vanhemmat toimivat vertaistukena toisille eroa läpikäyville vanhemmille (Särkelä, 2019, s. 3). Osallistujien keskinäistä vertaisuutta on tavallisimmin hyödynnetty suljetuissa ja ammatillisesti ohjatuissa vanhempien eroryhmissä (Kääriäinen, 2009, s. 255). Ryhmätoiminnan lisäksi järjestöt järjestävät erilaisia eroseminaareja sekä avoimia tilaisuuksia, joissa esimerkiksi asiantuntijat tarjoavat tietoa lapsen huoltoon, tapaamisiin ja elatukseen liittyvistä järjestelyistä (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 6-7).

Järjestöillä on useimmiten sekä sähköisiä että kasvokkaiseen kohtaamiseen perustuvia palveluja (Heiskanen ym., 2019, s. 31). Tästä esimerkkinä on eroauttamiseen ja yhteisvanhemmuuden tukemiseen keskittyvä Ero lapsiperheessä -työ, jota valtakunnallinen lapsiperhejärjestö Ensi- ja turvakotien

liitto toteuttaa (Eroauttaminen). Työn tavoitteena on tukea eroaikeissa olevia ja jo eronneita vanhempia sekä heidän lapsiaan siten, että toiminnan keskiössä on aina lapsen etu sekä vanhempien välisen yhteistyön edistäminen. Työskentelymuodot vaihtelevat verkkovälitteisestä avusta ja erilaisista infotilaisuuksista aina perheille suoraan tarjottaviin yksilö- ja paritapaamisiin. (Särkelä, 2019, s. 3.) Kahdenkeskiset tapaamiset ammattilaisten kanssa voivat muun muassa auttaa käsittelemään eroon liittyviä tunteita ja selkiyttämään omaa elämäntilannetta (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 7). Lisäksi myös erilaiset vertaistukiryhmät kuuluvat Ero lapsiperheessä -työn tuen muotoihin (Särkelä, 2019, s. 3). Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämät Vanhemman neuvo -ryhmät ovat ammatillisesti ohjattuja useamman tapaamiskerran vertaistukiryhmiä eronneille vanhemmille, joilla on alaikäisiä lapsia. Ryhmässä käsitellään eroa oman vanhemmuuden sekä lapsen näkökulmasta, ja sen keskeisenä tavoitteena on saada vertaisten tukemana vanhemmat pohtimaan keskinäisen yhteistyönsä toimivuutta arjessa sekä tarjota keinoja yhteistyön parantamiseen. (Eroauttaminen.)

Vertaisuutta on hyödynnetty myös kertaluonteisissa Eroneuvo -tilaisuuksissa, joissa tarjotaan tietoa ja tukea erokriisistä selviämiseen sekä kannustetaan vanhempia eron jälkeiseen yhteistyöhön ja sovinnollisuuteen lapsen asioissa (Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa, 2016, s. 13). Eroneuvossa yhdistyy sekä ammatillinen osaaminen että vapaaehtoisten vertaisten tuki, sillä paikalla on ammattilaisvetäjien ohella vertaisohjaajan rooleihin koulutettuja vapaaehtoisia (Kääriäinen, 2009, s. 255). Kääriäinen (2009) on tutkinut Eroneuvo -tilaisuuksiin osallistuneiden vanhempien kokemuksia ja todennut, että juuri vertaisten avulla vanhemmat ovat saaneet uusia näkökulmia, lohtua ja tukea omaan elämäntilanteeseensa. Samansuuntaisia tutkimustuloksia vertaisuuteen perustuvasta oma-apu-ryhmätoiminnasta on saanut myös Ranssi-Matikainen (2012).

Kuten edellä on tullut ilmi, on kasvokkaiseen kohtaamiseen perustuvien tukimuotojen ohella erotilanteeseen saatavilla apua ja tukea myös verkossa. Esimerkiksi Apua eroon -nettiportaali kokoaa yhteen ajantasaista tietoa eri

järjestöjen ja yhdistysten palveluista eroa pohtiville tai sitä jo läpikäyville vanhemmille (Heiskanen ym., 2019, s. 31). Myös verkkokriisikeskus Tukinet toimii alustana erilaisten järjestöjen kriisi- ja tukipalveluille ja Väestöliitto tuottaa monenlaisia palveluita perheiden erotilanteeseen (Juurikko & Kalmari, 2016, s. 6). Lisäksi Kasper ry tarjoaa erityisesti eroperheiden lapsille tietoa ja tukea verkossa sekä järjestää erilaisia kasvotusten pidettäviä eroaiheisia työpajoja ja eroryhmiä (Kasper Kasvatus- ja perheneuvonta ry).

Yhteisvanhemmuutta on pyritty edistämään myös erilaisilla ammattilaisille suunnatuilla ohjeistuksilla. Muun muassa Ensi- ja turvakotien liitto on laatinut suomalaisiin eroperheitä koskeviin tutkimuksiin pohjautuvan käsikirjan, joka on tarkoitettu kaikille perheiden parissa työskenteleville ammattilaisille. Kirja on ensimmäinen julkaisu, jonka pääteemana on juuri se, miten vanhempien välistä yhteistyötä voitaisiin edistää erilaisissa konteksteissa ja toisaalta mitä haasteita yhteisvanhemmuuden tukemiseen liittyy. (Hietanen ym., 2019.)

3.4 Yhteisvanhemmuuden tukemisen vaikuttavuus

Kansainvälisten tutkimusten mukaan erilaiset tukiohjelmat, joiden tavoitteena on edistää vanhempien keskinäistä kommunikaatiota, ovat osoittautuneet tehokkaaksi keinoksi parantaa vanhempien välistä yhteistyötä eron jälkeen (Petren ym., 2017). Sen lisäksi, että tukitoimet parantavat vanhempien keskustelu- ja kuuntelutaitoja, lisäävät ne myös vanhempien keskinäistä kunnioitusta, luottamusta sekä halukkuutta ylläpitää toimivaa suhdetta toiseen vanhempaan (Ranieri ym., 2016). Tukitoimet ovat lisänneet etenkin isien sitoutumista lapseen sekä yhteisvanhemmuuteen lapsen äidin kanssa (Fagan, 2008). Yhteisvanhemmuuden tukemisella on havaittu olevan myönteisiä vaikutuksia myös lasten ja vanhempien mielenterveyteen sekä perhesuhteisiin (Feinberg & Kan, 2008). Ulkopuolisesta tuesta on todettu olevan hyötyä etenkin sellaisilla vanhemmilla, joiden välit ovat eron jälkeen todella riitaiset. Saadun tuen ansiosta vanhempien konfliktit ovat vähentyneet, minkä seurauksena

etenkin lapset ovat kokeneet hyvinvointinsa parantuneen, sillä eivät joudu enää vanhempiensa riitojen välikappaleiksi. (Braver ym., 2016.)

Stokkebeck ym. (2021) ehdottavat, että yhteisvanhemmuuden tukemisessa tulisi konfliktien ratkaisemisen sijaan keskittyä edistämään perheiden resilienssiä eli voimavaroja. Voimavaralähtöisten, perheterapeutisiin menetelmiin perustuvien tukiryhmien on todettu edistävän toimivaa yhteisvanhemmuutta tarjoamalla vanhemmille tietoa ja tukea vaihtoehtoisin tapoihin ratkaista ongelmia riitelyn sijasta (Cox ym., 2021). Feinberg (2003, s. 9) nostaa esiin, ettei tehokas interventio välttämättä vähennä vanhempien erimielisyyksiä lapsen kasvatustilanteissa, mutta se voi auttaa vanhempia ratkomaan ongelmia ja selviytymään erimielisyyksistä toista osapuolta kunnioittavalla tavalla. Tukiryhmillä on ollut myönteisiä vaikutuksia myös lasten eron sopeutumiseen sekä vanhempien toivon lisääntymiseen ja stressin vähenemiseen (Cox ym., 2021). Becher ym. (2019) ehdottavat tulostensa pohjalta, että vanhempien myönteisen vuorovaikutuksen tukemisen ohella tulisi toimivan yhteisvanhemmuuden saavuttamiseksi tukea myös vanhemmuustaitoja myönteisempään suuntaan.

Yhteisvanhemmuuden monista hyödyistä johtuen vanhempien yhteistyön edistäminen on ollut monien eroaville ja eronneille vanhemmille suunnattujen interventioiden kohteena eri maissa (Becher ym., 2019; Hock & Mooradian, 2013). Kuten edellä olevat esimerkit osoittavat, ovat erilaiset interventiot osoittautuneet tehokkaiksi keinoiksi parantaa eronneiden vanhempien välistä yhteistyötä lapsen liittyvissä asioissa. Interventioiden vaikuttavuutta on kuitenkin testattu pääosin vain tilastollisin menetelmin, eikä aiheesta ole juurikaan vielä laadullista tutkimusta. Myöskään suomalaisten vanhempien kokemuksia eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisesta ei ole toistaiseksi juuri lainkaan tutkittu. Joitakin vanhempien kokemuksista kertovia opinnäytetöitä liittyen eron jälkeiseen tuen saantiin on olemassa (mm. Felin & Jaakkola, 2015; Haggrén, 2018), mutta näissä on keskitytty tarkastelemaan tuen muotoja enemmän erosta selviytymisen ja oman vanhemmuuden säilymisen näkökulmasta. Ritari-Alho

ym. (2019, s. 66) nostavat esiin, että eropalveluiden tarpeellisuutta tulisi tarkastella juuri vanhempien omia kokemuksia painottaen.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia laadullisin menetelmin sitä, millä tavalla eronneet vanhemmat kokevat hyötyvänsä yhteisvanhemmuuteen saatavilla olevasta tuesta ja millaista tukea he toivoisivat saavansa lisää, jotta heidän keskinäinen yhteistyönsä lapsen asioissa olisi toimivampaa. Tutkimuksen päämääränä on tuoda vahvemmin esiin vanhempien omaa ääntä ja selvittää, vastaavatko eroauttamiseen ja yhteisvanhemmuuden tukemiseen keskittyvät palvelut vanhempien tuen tarpeisiin ja jos eivät, niin miten palveluita tulisi kehittää vanhempien tarpeita vastaaviksi.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla ja ymmärtää eronneiden vanhempien kokemuksia eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisesta. Tavoitteena on tutkia, millaista tukea eron kokeneet äidit ja isät ovat saaneet eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen ja toisaalta millaista tukea he kaipaisivat lisää, jotta heidän keskinäinen yhteistyönsä lapseen liittyvissä asioissa olisi toimivampaa. Vanhempien omia kokemuksia tuen saamisesta ja tuen tarpeista eron jälkeiseen yhteisvanhemmuuteen ei ole laadullisin menetelmin juurikaan aiemmin tutkittu. Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on vastata tähän tutkimukselliseen aukkoon tuomalla tuen tarpeita entistä näkyvämmiin esiin, jotta eronneita vanhempia pystyttäisiin jatkossa tukemaan toimivampaan yhteisvanhemmuuteen ja jotta olemassa olevat tukitoimet osattaisiin kohdentaa entistä tarkoituksenmukaisemmin tai vaihtoehtoisesti kehittää uusia, vanhempien todellisista tarpeista lähteviä tuen muotoja.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

- 1) Millaista tukea eronneet vanhemmat ovat saaneet eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen?
- 2) Millaista tukea eronneet vanhemmat kaipaisivat toimivamman yhteisvanhemmuuden toteuttamiseksi?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskonteksti

Tämä pro gradu -tutkielma liittyy Ensi- ja turvakotien liiton ja Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen (Böök & Terävä, 2022) yhdessä toteuttamaan Vanhemmuus eron jälkeen -hankkeeseen, jossa tutkittiin eron jälkeistä elämää ja yhteisvanhemmuutta vanhempien ja ammattilaisten näkökulmista. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa haastateltiin eronneiden vanhempien kanssa työskenteleviä ammattilaisia ja toisessa vaiheessa eron kokeneita äitejä ja isejä. Tässä tutkimuksessa keskityttiin tarkastelemaan hankkeen toisen vaiheen, eroäitien ja -isien haastatteluja (n = 27).

Tutkielma on osa kasvatustieteellisen perhetutkimuksen kenttää ja se kuuluu laadullisen tutkimuksen perinteeseen, jossa lähtökohtana on ymmärtää syvällisesti erilaisia ilmiöitä (Grbich, 2012, luku 1). Laadullisessa lähestymistavassa pyritään ymmärtämään tiettyä toimintaa, kuvailemaan jotakin tapahtumaa tai luomaan teoreettisesti pätevä tulkinta ilmiöstä tilastollisten yleistysten sijaan (Eskola & Suoranta, 1998, luku 2). Laadullinen lähestymistapa sopii myös määrällistä paremmin ihmisten oman äänen esille tuomiseen (Hirsjärvi ym., 2016, s. 164). Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin sisällönanalyysiä hyödyntäen lisätä ymmärrystä ja luoda kokonaisvaltainen kuvaus siitä, millaista eronneet vanhemmat kokevat yhteisvanhemmuuteen saatavan tuen olevan eron jälkeisessä tilanteessa.

Koska tämän tutkimuksen keskiössä on vanhempien omien yksilöllisten kokemusten kuvaaminen, on tutkimus tältä osin tutkimusstrategisesti kytköksissä fenomenologiaan. Keskeistä fenomenologiassa on ymmärtää ihmisten kokemuksia ja niihin liitettyjä merkityksiä ihmisten omista näkökulmista käsin (Grbich, 2012, luku 8). Tämänkaltaisessa tutkimuksessa ei pyritä tekemään universaaleja yleistyksiä ilmiöstä, vaan tavoitteena on tutkittavan ihmisjoukon tai yksittäisen ihmisen kokemus- ja merkityksmaailmojen kuvaaminen (Laine, 2018). Fenomenologisella

lähestymistavalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa lähtökohtaisesti siis vain tutkittavien suhdetta tutkittavaan ilmiöön, kun taas varsinaisena analyysimenetelmänä hyödynnetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Kiviniemi (2018) toteaa, että aineistokeskeisyydestä huolimatta tutkijan teoreettiset näkökulmat suuntaavat tutkimuksen kulkua myös laadullisessa tutkimuksessa. Tässä tutkielmassa väljänä teoreettisena lähtökohtana toimii eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden käsite. Kuten teoreettisen viitekehyksen käsittelyn yhteydessä on tullut ilmi, on eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta koskevat tutkimustulokset osoittaneet yhteisvanhemmuuden olevan sekä vanhempien että lasten etu (mm. Lamela ym., 2016) ja yhteisvanhemmuuteen saadun tuen edistävän vanhempien keskinäistä yhteistyötä lapsen asioissa (mm. Petren ym., 2017; Ranieri ym., 2016). Tämänkaltainen aiempi tutkimustieto toimii lähtökohtana ja luo tutkimuksellisen kontekstin tälle pro gradu -tutkielmalle.

5.2 Tutkittavat

Tutkimusaineistona tässä pro gradu -tutkielmassa hyödynnettiin Vanhemmuus eron jälkeen -hankkeeseen kerättyjä vanhempien haastatteluaineistoja. Vanhempien haastatteluja oli yhteensä 27, joista 16 oli eronneen äidin ja 11 eronneen isän haastattelua. Kaikki tutkittavat olivat heterosuhteessa eläneitä äitejä ja isejä, mutta he eivät kuitenkaan olleet entisiä pariskuntia keskenään. Jokaisella tutkittavista oli vähintään yksi alle 12-vuotias lapsi, mutta lasten lukumäärässä oli tasaista vaihtelua yhdestä neljään. Lasten ikä vaihteli aina vauvasta täysi-ikäiseen saakka: keskimäärin lapset olivat iältään noin 11-vuotiaita. Suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista vanhemmista oli yhteishuoltajuus lapsen toisen vanhemman kanssa. Yleisin asumisjärjestely oli, että lapset asuivat pääsääntöisesti äidillään ja tapasivat isäänsä säännöllisesti, mutta noin kolmasosassa tapauksista oli käytössä vuoroviikkoasumisjärjestelyt. Haastatteluhetkellä erosta oli kulunut aikaa 1-12 vuotta: keskimäärin neljä vuotta. Suurin osa tutkittavista oli osallistunut vapaaehtoisesti Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään, jonka ideana on pohtia ja käsitellä omaa eroa

yhdessä toisten eron läpikäyneiden vanhempien kanssa. Ryhmä pyrki myös tukemaan eri näkökulmista eron jälkeistä vanhemmuutta, kuten vanhempien välistä yhteistyötä sekä suhteiden säilymistä lapseen.

Useimmiten laadullista tutkimusta tehdessä tutkittavien määrää ja aineiston kokoa määrittää käytettävissä olevat resurssit, kuten aika ja raha (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 97). Koska tässä tutkimuksessa käytettiin hankkeen valmiita haastatteluaineistoja, ei itse aineistonkeruuseen kulunut lainkaan ajallisia tai taloudellisia resursseja. Näin ollen analyysiin oli mahdollista sisällyttää kaikki 27 vanhemman haastattelua, mikä auttoi luomaan monipuolisen kuvauksen eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemiseen liittyvistä kokemuksista.

Laadullisen tutkimuksen uskottavuuden kannalta on olennaista, että tutkimukseen osallistujilla on mahdollisimman paljon kokemusta tai tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Graneheim ym., 2017, s. 33). Tällä tavalla tutkimukseen valikoitunutta tutkimusjoukkoa kutsutaan harkinnanvaraiseksi ja tarkoituksenmukaiseksi otannaksi (Eskola & Suoranta, 1998, luku 2; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Tässä tutkimuksessa tutkittavien joukko oli harkitusti ja tarkoituksenmukaisesti valittua, sillä jokaisella tutkittavalla oli omakohtaista kokemusta erosta lapsen toiseen vanhempaan ja näin ollen heillä oli tarjota tutkimuskysymysten kannalta relevanttia kokemustietoa eron jälkeisestä yhteisvanhemmuudesta ja sen tukemisesta.

5.3 Aineiston keruu

Haastateltavat rekrytoitiin tutkimukseen osana aiempaa tutkimushanketta pääsääntöisesti Ensi- ja turvakotien liiton verkostojen kautta. Näin ollen en itse osallistunut varsinaiseen aineiston tai tutkimuslupien keräämiseen, vaan vastaanotin yhteensä 27 valmiiksi litteroitua haastatteluaineistoa pro gradu - ohjaajaltani, joka toimi myös yhtenä hankkeen tutkijoista. Litteroitua haastatteluaineistoa oli yhteensä 362 sivua. Haastatteluaineistojen pituus vaihteli 8–31 sivun välillä, sillä osa tutkittavista oli selvästi vähäsanaisempia, kun taas

toiset kuvailivat kokemuksiaan hyvin laajasti ja monipuolisesti. Kaikki haastattelut toteutettiin kertaluontoisina yksilöhaastatteluina aikavälillä 3.10.2018–17.12.2019 neljässä kaupungissa eri puolella Suomea.

Haastattelumenetelmänä käytettiin teemoiteltua puolistrukturoitua haastattelua. Tämänkaltaisessa haastattelussa edetään tiettyjen ennalta valittujen teemojen sekä tarkentavien kysymysten pohjalta pyrkien löytämään tutkimustehtävän kannalta olennaisia vastauksia tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä johdettuihin teemoihin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87-88). Teemahaastattelurungon olivat laatineet Jyväskylän yliopiston tutkijat. Haastattelun teemoja olivat 1) arki eron jälkeen, 2) lapsen ja vanhemman välinen suhde sekä 3) yhteisvanhemmuus. Haastattelurunko sisälsi yhteensä 21 kysymystä sisältäen tarkentavia lisäkysymyksiä. Haastattelurungosta keskityin pääsääntöisesti yhteisvanhemmuus -osioon ja olin kiinnostunut erityisesti vanhempien vastauksista pääkysymyksen *20. Kuvaile, millaista yhteistyö lapsen isän/äidin kanssa on?* alla oleviin tarkentaviin lisäkysymyksiin: *millaiset asiat mielestäsi vaikeuttavat yhteistyönne toteutumista, miten mielestäsi yhteistyötänne voitaisiin parantaa ja vahvistaa? ja millaista tukea mielestäsi tarvitsitte yhteistyövanhemmuuden rakentamiseen? Millaista tukea olet itse saanut ja keneltä?* Poimin aineistosta kuitenkin kaikki katkelmat, joissa vanhemmat toivat jollain tavalla esiin yhteisvanhemmuuden tukemiseen liittyviä asioita. Lisäksi osassa haastatteluista haastattelija kysyi lisäkysymyksenä, olisiko tutkittavalla esittää toiveita tai terveisiä eroperheiden parissa työskenteleville ammattilaisille ja millä tavoin ammattilaisten tulisi tukea vanhempien välistä yhteistyötä ja edistää yhteisvanhemmuuden toteutumista eron jälkeen, joten keskityin tarkastelemaan vanhempien vastauksia myös näihin kysymyksiin.

Teemahaastattelun etuna oli se, että se tarjosi haastateltavalle riittävästi tilaa kertoa omista kokemuksistaan ja tilanne oli keskustelunomainen kuitenkin siten, että haastattelija johdatteli aiheita ja ohjasi keskustelua. Tämänkaltaisia sensitiivisiä aiheita, kuten eroa ja vanhemmuutta, käsitellessä oli teemahaastattelun etuna myös tutkittavan ehdoilla eteneminen ja mahdollisuus vaihtaa aihetta tarvittaessa (Kallinen ym., 2015, s. 51). Joihinkin

haastattelukysymyksiin vastaaminen vaikutti saavan aikaan monissa tutkittavissa hyvin vahvoja tunteita, joten tällaisissa tilanteissa haastattelijan oli tarpeellista ohjata keskustelua toiseen suuntaan. Vaikka oman elämäntarinan kertominen voi olla tutkittavalle kova paikka, saattaa tilanne olla myös tietyllä tapaa terapeutin ja tarjota tutkittavalle mahdollisuuden käsitellä kipeää aihetta uudella tavalla (Kallinen ym., 2015, s. 156-157). Tämä kävi ilmi monissa haastatteluissa, sillä vanhempien emotionaalisista ilmaisuista oli tulkittavissa heillä olevan edelleen eron liittyviä käsittelemättömiä tunteita, joita he halusivat mahdollisesti päästä purkamaan ja reflektomaan haastattelijan läsnä ollessa.

5.4 Eettiset ratkaisut

Kaikkea tieteellisen tutkimuksen tekoa ohjaa tietyt eettiset periaatteet, jotka tulee huomioida tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa, kuten tutkimuksen suunnittelussa, aineiston keräämisessä ja analyysissä sekä raportoinnissa (Heath ym., 2009, s. 21). Tätä pro gradu -tutkielmaa tehdessä onkin pyritty noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja eettisesti vastuullisia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus tutkimustyössä sekä tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja niiden arvioimisessa (TENK, 2012, s. 4-6).

Ensinnäkin tähän tutkimukseen osallistumisesta ei aiheutunut minkäänlaisia henkisiä, taloudellisia tai sosiaalisia haittoja tai vahinkoa tutkittaville tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) ohjeistusten mukaisesti. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on myös tärkeää kunnioittaa tutkittavien itsemääräämisoikeutta, joka tarkoittaa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä osallistujien riittävää informointia tutkimuksesta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009). Koska tämän tutkimuksen aineiston kerääminen tapahtui osana aiempaa tutkimushanketta, oli tarvittavat tutkimusluvut hankittu jo hankkeen toimesta. Hankkeen aineistonkeruuvaiheessa kaikilta tutkittavilta pyydettiin kirjallinen tutkimussuostumus, jossa heille tiedotettiin muun muassa tutkimukseen

osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä mahdollisuudesta peruuttaa suostumuksensa tai keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen missä tahansa vaiheessa. Tutkittaville laadittiin kirjallisesti myös henkilötietojen käsittelyä koskeva tietosuojailmoitus keväällä 2018 voimaan astuneen uuden tietosuoja-asetuksen mukaisesti (Tietosuojavaltuutetun toimisto).

Tutkittavan tietoturva ja yksityisyyden suojaaminen tietosuojalainsäädännön mukaisesti ovatkin tärkeitä periaatteita ihmisiin kohdistuvaa tutkimusta tehdessä (Kuula, 2011, s. 64; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009). Vastaanottaessani hankkeeseen kerätyt valmiit haastatteluaineistot pro gradu -ohjaajaltani, joka toimi myös aineiston rekisterinpitäjänä, allekirjoitin tietojenkäsittelysopimuksen sekä erillisen sitoumuksen tutkimusaineiston vastuullisesta käytöstä. Valmiit haastattelulitteraatit tallennettiin sähköisesti Jyväskylän yliopiston salanasuojatulle U-asemalle ja litteraatteihin liittyvät paperiset muistiinpanot säilytettiin lukollisessa kaapissa. Myös tutkimusaineiston hävittäminen tapahtui tietoturvallisesti, sillä opinnäytetyön valmistumisen jälkeen hankkeeseen kuuluvat sähköiset tiedostot poistettiin verkkolevyltä sekä paperille tehdyt muistiinpanot tuhottiin asianmukaisesti.

Tutkittavien yksityisyyden suojaamiseen kuuluu myös tutkittavan anonymiteetin säilyttäminen koko tutkimusprosessin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009). Yksi anonymisoinnin keino on suorien tunnisteiden eli henkilötietojen, kuten nimien, syntymäaikojen ja yhteystietojen muuttaminen peitenimiksi eli pseudonyymeiksi (Kuula, 2011, s. 214-215). Tämän pro gradu -tutkielman haastattelut pseudonymisoitiin jo aineiston litterointivaiheessa, joten vastaanotin haastatteluaineistot valmiiksi pseudonymisoituina. Tutkittavien tunnistamattomuuden takaamiseksi aineistot kuitenkin pseudonymisoitiin vielä kertaalleen siten, että aiemmin annetuista pseudonyymeistä muodostettiin tutkimukseen osallistuneille izeille kirjain- ja numerokoodit M1-M11 ja äideille koodit N1-N16 riippuen haastattelujen toteuttamisjärjestyksestä. Lisäksi aineiston analysointivaiheessa kaikki tiedot tutkittavista karkeistettiin yleiselle tasolle tietosuojaryhmän (2014) suositusten mukaisesti siten, etteivät yksittäiset

tutkittavat olleet enää tunnistettavissa tutkimuksesta. Esimerkiksi kuvatessani tutkittavia luvussa 5.2 ei heidän taustojaan avattu tämän tutkimuksen kannalta tarpeettoman tarkasti. Tutkimuksen tulokset myös raportoitiin siten, etteivät tutkittavat tai heidän läheisensä olleet tunnistettavissa tuloksista. Esimerkiksi tulosten aineistokatkelmassa tutkittavan puhuessa tietystä perheenjäsenestä tieto muutettiin jo aineiston käsittelyvaiheessa siten, että katkelmassa tuotiin esiin ainoastaan tutkittavan suhde kyseiseen henkilöön (esim. oma lapsi, lapsen äiti tai isä). Joissakin haastatteluissa nousi myös esiin hyvin henkilökohtaisia ja arkaluonteisia asioita tutkittavien perhe-elämästä, joten tutkittavien yksityisyyden suojaamiseksi jätettiin nämä asiat analyysin ulkopuolelle.

Lisäksi eettisten kysymysten kohdalla tuli tässä tutkimuksessa huomioida aiheen sensitiivisyys. Etenkin silloin, kun kyse on perheestä ja perheen sisäisistä ongelmista, voi siihen liittyä arkaluonteisia asioita (Kallinen ym., 2015, s. 173). Monesti ydinperheen hajoamiseen ja vanhempien eroon liittyy kielteisiä kokemuksia ja voimakkaita tunteita, mikä tekee tämän tutkimuksen aiheesta sensitiivisen. Teemahaastattelu soveltuikin hyvin tämänkaltaisen tutkimuksen aineistonkeruutavaksi, sillä Kallisen ym. (2015, s. 54) mukaan teemahaastattelu tarjoaa mahdollisuuden edetä tutkittavan ehdoilla arkaluonteisista asioista puhuttaessa. Tällöin on myös eettistä, että vain tutkija on läsnä tilanteessa, jossa tutkittava kertoo omia kokemuksiaan herkästä aiheesta (Kallinen ym., 2015, s. 57). Tämän vuoksi yksilöhaastattelujen toteuttaminen oli perusteltu ratkaisu tämän tutkimuksen aineistonhankintamenetelmäksi, sillä tutkittavilla oli mahdollisuus kuvailla kokemuksiaan totuudenmukaisesti omasta näkökulmastaan ilman ylimääräisiä läsnäolijoita.

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden takaamiseksi tutkijan tulee pyrkiä myös objektiivisuuteen eli puolueettomuuteen siten, etteivät esimerkiksi tutkijan oma tausta, tunteet tai mielipiteet vaikuta tutkimuksen tekemiseen (Kuula, 2011, s. 155; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 133). Tämän tutkimuksen suunnittelu- ja toteuttamisvaiheessa vastuuni tutkijana oli kirjoittaa auki omat ennakkokäsitykseni tutkimusaiheesta sekä reflektoida aiheen herättämiä ajatuksia ja tunteita huolellisesti jo tutkimusprosessin alussa. Tämä auttoi minua

siinä, ettei oma taustani ohjannut tutkimuksen tekemistä tai vaikuttanut esimerkiksi aineiston analysointiin ja aineistossa esiintyvän informaation suodattamiseen oman kokemuksen kautta. Näin pystyin keskittymään aineistoon puhtaasti tutkijan roolissa ja asemassa. Etuna valmiin aineiston vastaanottamisessa oli se, etteivät edellä mainitut tutkijan omaan elämään liittyvät seikat päässeet vaikuttamaan kerääntyvän tiedon luonteeseen myöskään haastattelutilanteissa. Mikäli olisin itse kerännyt aineiston, olisi Graneheimin ym. (2017, s. 33) näkemyksen mukaan omasta eroperhetaustastani johtuvat ennakkokäsitykseni tutkimusaiheesta saattaneet vaikuttaa kysymysten esittämiseen ja keskustelun suuntaamiseen haastattelutilanteissa.

5.5 Aineiston analyysi

Tämän pro gradu -tutkielman analyysitapana hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin valikoituminen analyysitavaksi tuntui loogiselta ratkaisulta siksi, että sen avulla voidaan tarkastella systemaattisesti ja objektiivisesti erilaisia kirjallisia dokumentteja ja tekstejä, kuten haastatteluaineistoja (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117). Sisällönanalyysin valitseminen on perusteltua silloinkin, kun monipuolista ja datamäärältään runsasta aineistoa halutaan tarkastella yksityiskohtaisesti ja tiivistää aineisto selkeäksi, sanalliseksi kuvaukseksi tutkittavasta ilmiöstä (Braun & Clarke, 2006, s. 78; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122). Koska tämän tutkimuksen tekstiaineisto oli pituudeltaan hyvin laaja, oli sisällönanalyysin periaatteiden mukainen aineiston tiivistäminen ja selkeyttäminen aiheellista. Tämänkaltainen analyysitapa sopii Braunin ja Clarken (2006, s. 81) mukaan hyvin myös ihmisten kokemusten kuvaamiseen.

Sisällönanalyysimenetelmät voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 108-110). Aineistolähtöinen analyysitapa sopii käytettäväksi useimmiten silloin, kun olemassa oleva teoriatieto ja tutkimuskirjallisuus tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä on rajallista (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1279) eikä

tutkimuksen kohderyhmän näkemyksiä asiasta vielä tunnetta (Braun & Clarke, 2006, s. 83). Koska yhteisvanhemmuus on Suomessa suhteellisen uusi tutkimusalue eikä etenkään yhteisvanhemmuuden tukemista ole aiemmin juurikaan tutkittu suomalaisten eron kokeneiden vanhempien kohdalla, tuntui loogiselta ratkaisulta lähteä tarkastelemaan ilmiötä aineistolähtöisesti hyödyntäen kummankin tutkimuskysymyksen kohdalla aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Analyysin aineistolähtöisyyden vuoksi aiemmat havainnot ja teoretieto tutkittavasta ilmiöstä eivät ohjaa varsinaista tulosten analysointia, vaan teoria koskee vain analyysin käytännön toteuttamista. Toisaalta teoriaohjaavan ja teorialähtöisen analyysitavan kaltaisesti myös aineistolähtöisessä tavassa analyysin teoreettisena viitekehyksenä toimii se, mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 108, 112.) Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimi siis eron jälkeinen yhteisvanhemmuus sekä erilaiset eroauttamiseen ja yhteisvanhemmuuden tukemiseen keskittyvät palvelut Suomessa, mutta ne eivät ohjanneet varsinaista analyysiprosessin kulkua. Aiemman teorian merkitys nousee esiin luvussa 8.1, jossa tämän tutkimuksen tuloksia pohditaan ja peilataan olemassa olevaan teoria- ja tutkimustietoon edellä kuvatuista tukipalveluista.

Aineiston analysoinnissa sovellettiin tässä tutkimuksessa Milesin ja Hubermanin (1994) aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmivaiheista prosessia. Heidän mukaansa aineisto tulee ensiksi redusoida eli pelkistää, jonka jälkeen toisena tulee aineiston klusterointi eli ryhmittely. Analyysin kolmannessa eli viimeisessä vaiheessa aineisto abstrahoidaan eli luodaan teoreettiset käsitteet aineistosta. (Tuomen & Sarajärven, 2018, s. 122-127 mukaan.) Ennen analyysiprosessia tulee tutkijan kuitenkin valita aineistosta analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause tai useista lauseista koostuva ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122). Tässä tutkimuksessa analyysiyksiköksi valikoituivat lauseet, joissa vanhemmat kuvasivat kokemuksiaan eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden ja erosta selviytymisen tukemisesta. Vanhempien kuvaukset olivat toisinaan kuitenkin hyvin laajoja, minkä vuoksi tutkittavien useammassa puheenvuorossa esiintyneitä samaan asiaan liittyviä lauseita ja

ajatuksia yhdisteltiin yhdeksi selvemmäksi ajatuskokonaisuudeksi. Näin ollen analyysiyksikköinä toimivat lauseiden lisäksi myös tällaiset ajatuskokonaisuudet. On huomattava, että vaikka erosta selviytymisen ja yhteisvanhemmuuden tukeminen merkitsevät eri asioita, liittyvät ne myös tietyltä osin olennaisesti toisiinsa: osa eronneista vanhemmista saattaa tarvita ensisijaisesti tukea erosta ylipääsemiseen, jotta yhteisvanhemmuus olisi lähtökohtaisesti edes mahdollista. Tästä syystä analyysiin olikin sisällytettävä myös lauseet ja ajatuskokonaisuudet, jotka käsittelivät erosta selviytymisen tukemista.

Varsinainen analyysiprosessi alkoi huolellisella aineistoon tutustumisella lukemalla aluksi kaikki haastatteluaineistot läpi. Vaikka tutkimuksen tarkoituksen osalta haastatteluiden olennaisin osuus oli yhteisvanhemmuus -teema, täytyi kaikki tekstit lukea kokonaisuudessaan, ettei mitään tutkimuskysymysten kannalta olennaista jäisi analysoimatta. Kuten luvussa 5.3 on kuvattu, olennaisinta dataa tarjosivat kuitenkin vastaukset sellaisiin kysymyksiin, joissa tutkittavilta tiedusteltiin yhteisvanhemmuuden tukemiseen ja vahvistamiseen liittyviä asioita sekä toiveita eroperheiden parissa työskenteleville ammattilaisille.

Lukiessani aineistoa poimin haastatteluista kaikki tekstikatkelmat, joissa haastateltavat toivat esiin eron jälkeiseen yhteisvanhemmuuden ja eron tukemiseen liittyviä asioita, ja listasin nämä allekkain erilliselle tiedostolle. Tutkimuksen kannalta olennaisimpien ilmausten etsiminen auttoi tiivistämään 362 sivun mittaiset haastatteluaineistot lopulta 19 sivun muistiinpanoiksi, minkä ansiosta myös kaikki tutkimuskysymyksille merkityksetön informaatio karsiutui pois analyysistä. Aineiston (1) pelkistämisyvaiheessa aineistoa selkeytettiin vielä niin, että tutkimustehtävää kuvaavat alkuperäiset ilmaukset pelkistettiin yksittäisiksi ilmaisuiksi ja listattiin allekkain alkuperäisten ilmausten viereen. Tämä auttoi edelleen tiivistämään aineistoa kuitenkin alkuperäistä dataa kadottamatta. Esimerkkejä aineiston pelkistämisestä on kuvattu taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Esimerkkejä aineiston pelkistämisestä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
<p>“ – oli sitten se eroseminaari semmosena työkaluna ja sieltä saadut asiat niin auttamassa siinä omassa, omien tunteiden käsittelyssä ja siinä tilanteessa, niin on kyllä näkyny sinne arkeen ihan tosi vahvasti.”</p>	Vertaistuen merkitys tunnetyöskentelyssä
<p>“ – puolueettomuus täytyy säilyä, et ei voi mennä kummankaan vanhemman puolelle, oli tilanne mikä tahansa, koska asioilla on niin monta puolta, että jos yks kertoo yhtä niin tarina voi siltikin olla ihan jotain muuta.”</p>	Toive ammattilaisten puolueettomuudesta
<p>“Ja koko ajan lapsi tai lapset siinä keskiössä et mitä aattelee et lapset reagois tässä asiassa ja mitä lapset sanois ja miten ne, miltä niistä tuntuis – – et ku lapsetki tulee niin eritahtisesti sitte tässä mukaan ni ja miten se vaatii sitä aikuisen aktiivisuutta sitte ylläpitää ja kaivaa niitä lapsen kokemuksia ja tuntemuksia – –”</p>	Lapsen näkökulmaan opettaminen

Pelkistämisen jälkeen vuorossa oli analyysin (2) ryhmittelyvaihe, jonka ideana on löytää aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, joista alkaa muodostua analyysin edetessä erilaisia luokkia (Graneheim ym., 2017, s. 29-30). Tämän vaiheen alussa samaa ilmiötä kuvaavista pelkistetyistä ilmauksista muodostettiin alaluokkia, jotka nimettiin pelkistysten sisältöä vastaavasti. Alaluokista alkoi analyysin edetessä hahmottumaan erilaisia tuen muotoja, joita vanhemmat ovat saaneet tai toivoivat saavansa (esim. henkinen tuki, tiedollinen tuki), ja näistä tuen muodoista muodostettiin yläluokat. Ryhmittelyä jatkettiin edelleen yhdistelemällä yläluokkia pääluokiksi, jotka lopulta nimettiin tuen lähteen mukaan. Toisin sanoen pääluokat kuvasivat sitä, mistä vanhemmat olivat saaneet tukea tai toisaalta toivoivat saavansa sitä (esim. ammattilaiset, vertaistuki). Lopuksi kaikki edellä kuvatut alemmat luokat koottiin yhdistäviksi luokiksi, joiden nimet johdettiin suoraan tutkimuskysymyksistä (yhteisvanhemmuuteen saatu tuki, yhteisvanhemmuuteen kaivattu tuki). Nämä yhdistävät luokat toimivat myös aineistoa kokoavina käsitteinä ja olivat näin ollen yhteydessä varsinaiseen tutkimustehtävään. Edellä kuvattu

ryhmittelyprosessi toimi myös varsinaisena aineiston (3) abstrahointivaiheena, sillä ryhmittelyn edetessä alkuperäisestä datasta eli vanhempien kokemusten kuvauksista muodostui luokittelun ansiosta teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin käytäntöjen mukaan luokkien nimet siis syntyivät itse aineistosta sen sijaan, että ne olisi määritelty etukäteen (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1279). Kaikki aineistosta muodostetut luokat on koottu taulukoihin 2 ja 3.

TAULUKKO 2. Luokittelu yhteisvanhemmuuteen saadusta tuesta

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka	Yhdistävä luokka
Avustaminen sopimukseen pääsemisessä, sopimusten täytäntöönpano	<i>Käytännön tuki</i>	Ammattilaisten tuki	Yhteisvanhemmuuteen saatu tuki
Uudet näkökulmat eroon/ yhteisvanhemmuuteen, vinkit yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen arjessa	<i>Tiedollinen tuki</i>	Vertaistuki (eroryhmät, ystävät)	
Eroprosessin läpikäyminen, negatiivisten tunteiden käsittely	<i>Henkinen tuki</i>		

TAULUKKO 3. Luokittelu yhteisvanhemmuuteen kaivatusta tuesta

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka	Yhdistävä luokka
Palveluohjauksen tarve, juridisen neuvonnan ja ohjauksen tarve, lapsen näkökulmaan/ yhteisvanhemmuuteen opettaminen	<i>Tiedollinen tuki</i>	Ammattilaisten tuki	Yhteisvanhemmuuteen kaivattu tuki
Ammattilaisten varhainen väliintulo, pakolliset käynnit sovinnollisuutta edistävässä palvelussa eron alussa	<i>Ennaltaehkäisevä tuki</i>		
Puolueettomuus erotyössä, tasavertaisen vanhemmuuden edistäminen	<i>Ammattilaisten asennoituminen erovanhemmuuteen</i>		

Tämän tutkielman tulokset on rakennettu edellä esiteltyjen luokkien sisältöä vastaavasti. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastataan luvussa 6 ja toiseen tutkimuskysymykseen luvussa 7. Tulosten ja johtopäätösten tueksi on pyritty tuomaan tarkoituksenmukaisesti esiin alkuperäisiä aineistokatkelmia vanhempien haastatteluista. Selkeyden vuoksi joitakin katkelmia on siistitty siten, että niistä on poistettu esimerkiksi sanatoistoja tai muita luettavuutta häiritseviä ilmauksia.

6 TUKEA YHTEISVANHEMMUUTEEN AMMATTILAISILTA JA VERTAISILTA

6.1 Käytännön sopimuksilla yhteistyösuhteen aikaansaamiseen

Yhteisvanhemmuuteen saatu tuki näyttäytyi vanhempien kokemuksissa erityisesti ammattilaisilta saatuna apuna eron jälkeisten käytännön sopimusten aikaansaamisessa. Vanhemmat kokivat hyötyneensä etenkin siitä, että eroperheitä kohtaavat ammattilaiset ja viranomaiset, kuten lastenvalvojat, sosiaali- ja perheneuvolatyöntekijät sekä perheasioiden sovittelu, ovat auttaneet vanhempia pääsemään keskinäiseen sovintoon lapsen liittyvissä huolto-, asumis- ja tapaamissopimuksissa sekä elatusasioissa. Parissa haastattelussa nousi esiin myös follo-sovittelun¹ merkitys sopimusten aikaansaamiselle.

Moni vanhemmista koki juridisten sopimusten tuomalla tuella olevan merkitystä erityisesti silloin, kun erosta oli kulunut vasta vähän aikaa. Eräs tutkittavista kuvaili, kuinka eron jälkeisessä tilanteessa olisi ollut haastavaa sopia keskenään lapsen liittyvistä asioista ilman ulkopuolisen ammattilaisen läsnäoloa, sillä eron liittyvät kokemukset olivat vielä vahvasti pinnalla ja kielteiset tunteet ex-kumppania kohtaan olisivat saattaneet hankaloittaa asioista sopuun pääsemistä sekä järkevien ratkaisujen tekemistä. Tässä tapauksessa lastenvalvojalta saatu tuki sopimusten teossa oli tapahtunut oikea-aikaisesti. Kun vanhemmat ovat saaneet apua lapsen liittyvien käytännön asioiden sopimiseen heti eron alussa, on heillä jäänyt paremmin voimavaroja itse erosta selviytymiseen:

– – vaatihan se [vanhempien välinen yhteistyö] silloin alussa töitä, että kyllähän me käytiin lastenvalvojalla ja kaikkee tällästä, et silloin oli niitä semmosii ehkä negatiivisia tunteita paljonki ilmassa, mutta se että ne on tehty tietyllä tavalla oikeessa järjestyksessä,

¹ Follo-sovittelu on asiantuntija-avusteista huolto-, asumis-, tapaamis- ja elatusriitojen sovittelua käräjäoikeudessa. Sovittelupalvelu on pitkää ja raskasta oikeudenkäyntiä lievempi muoto ja se on tarkoitettu vanhemmille, jotka eivät ole päässeet tyydyttävään ratkaisuun muiden eropalveluiden kautta. (Tuomioistuinlaitos, 2022.)

että ollaan käyty siellä lastenvalvojalla ja tehty niinku sopparit sillai et siinä on joku ulkopuolinen, ni se on edesauttanu [yhteistyöhön liittyviä] juttuja. (N4)

Sekä isät että äidit kuvasivat, kuinka ammattilaisten tuella tehdyt sopimukset lasten huoltajuudesta ja tapaamisesta ovat auttaneet vanhempia pääsemään yhteisymmärrykseen ja lisäksi myös sitouttaneet vanhempia pitämään yhteisistä sopimuksista kiinni mahdollisista eron aiheuttamista erimielisyyksistä huolimatta. Kun asioista on sovittu virallisesti paperilla ja sopimusten toimeenpano on tapahtunut viranomaisten läsnä ollessa, ei kummallakaan vanhemmalla ole ollut halua lähteä rikkomaan sopimusta. Näin ollen lapsen liittyvistä asioista neuvottelu ja sopiminen on ollut jatkossakin helpompaa, mikä on myös ehkäissyt turhien riitojen syntymiseltä:

No se että meillä on erittäin hyvä sopimus tehty follossa, niinkö lasten tapaamista – – siellä oli paikalla meiän kummanki asianajaja, käräjätuomari ja sitte tota, mä en ees tiiä mikä asiantuntija se oli joka istu käräjätuomarin vieressä, mutta joka niinkö väänsi rautalankaa mistä asioista voiaan sopia ja siinä ku päivä istuttiin ja tehtiin hyvä sopimus, niin se on kaikista tärkein tuki mikä meiän vanhemmuutta on auttanu. – – Ja että kummallakin vanhemmalla on halu pitää sopimuksesta kiinni. (M3)

Et toi oli tosi tärkeä, että päästiin yhteisymmärrykseen noista huoltajuus[asioissa] – – Se tuo silleen niinku selkeyttä, kun ne on nyt paperilla ne asiat, niin kummallakaan ei oo mitään syytä enää ruveta niin sanotusti sooloilemaan sen kummempaa. – – Se toimii, että kun ollaan saatu sovittua nuo asiat, niin se tuntuu hyvältä, että ne sovitut asiat, että ne toteutuu ja että niistä päästään yhteisymmärrykseen. – – Mehän käytiin sovittelussa tosta huoltajuudesta, perheasioiden sovittelussa – – me selkeesti tarvittiin sitä sovittelua, että se sovittelu oli hyvä juttu, et sieltä me saatiin tää sopimus aikaiseksi. – – Sitä tarvittiin ja se oikeestaan paransi tai niinku edesautto tätä yhteistyön syntymistä ihan huomattavasti – – (M7)

– – että jos niin ku Follo-sopimuksessaki kirjattu, että hyvissä ajoin [sovitaan lapsen tapaamisista], niin minä oon määritelly hänen [lasten äidin] sanojansa käyttäen, että se hyvissä ajoin on vähintään kolme viikkoo etukäteen, niin silloin pystyy niin ku neuvottelemaan – – heti, ku on tieto, niin toiselle tieto, että onnistuu. Ja pääsee sitte niin ku yli siitä, jos tulee joku ärsytys tai joku riita siitä, niin pääsee nopeemmin yli siitä ja voi palata asiaan sitte uudestaan. (M8)

Kuten edellä olevat aineistokatkelmat osoittavat, on näiden sopimusten kirjaaminen ja täytäntöönpano virallisella asiakirjalla helpottanut vanhempien välisen yhteistyösuhteen syntymistä eron jälkeisessä tilanteessa silloin, kun kummallakin vanhemmalla on tahtoa pitää sopimuksesta kiinni. Koska erokriisin keskellä asioista sopiminen voi olla haastavaa vanhempien keskinäisissä neuvotteluissa, saattaa ulkopuolisen sovittelijan tuki sopimusasioissa helpottaa vanhempia saamaan alulle keskinäisen yhteistyösuhteensa. Tästä syystä eräs tutkimukseen osallistunut äiti toivoikin,

että viranomaisten vahvistamien sopimusten teko esimerkiksi lapsen tapaamisista ja elatuksesta tulisi olla jo lähtökohtaisesti pakollista kaikille eronneille vanhemmille.

6.2 Vertaistuki yhteisvanhemmuuden edistäjänä

Moni vanhemmista nosti esiin myös saamansa vertaistuen merkityksen yhteisvanhemmuuden edistäjänä. Vertaisilta saatu tuki näyttäytyi etenkin henkisenä, mutta myös tiedollisena tukena, jota vanhemmat olivat saaneet eron kokeneilta ystäviltään sekä erilaisten järjestöjen vapaaehtoisuuteen ja vertaisuuteen perustuvista eroteemaisista ryhmistä ja tilaisuuksista, joita muun muassa Miessakit, Kasper ry sekä Ensi- ja turvakotien liitto järjestävät. Myös Fisherin eroseminaari² mainittiin merkittävänä vertaistuen lähteenä.

Vanhemmat kokivat hyötynensä samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten kohtaamisesta ja kokemusten jakamisesta vertaisryhmissä. Vaikka ryhmäläiset jakoivatkin yhteisen kokemuksen erosta, oli jokaisen kokemus erovanhemmuudesta aina yksilöllinen ja henkilökohtainen. Näin ollen yhteiset keskustelut toisten eroa läpikäyvien tai sen jo läpikäyneiden vanhempien kanssa on auttanut tutkittavia saamaan uusia, objektiivisempia näkemyksiä eron jälkeiseen yhteisvanhemmuuteen. Etenkin vastakkaista sukupuolta olevien ryhmäläisten näkökulman ja näkemysten kuuleminen on helpottanut tutkittavia asettumaan toisen vanhemman asemaan ja näin ollen suhtautuminen lapsen isää tai äitiä kohtaan on parhaimmillaan kääntynyt myönteisempään suuntaan: ”Siitä on kyllä oikeesti ollu apua, et on niinku osannu asettua toisen asemaan, erityisesti siinä Vanhemman neuvo -ryhmässä ku meitä oli siinä sekä isiä että äitejä, ni siellä sai tosi paljon vinkkejä, kun ne isät kerto omista kokemuksistaan ja oli vähän saman tyylistä siellä.” (N13) Tällainen oman ajatusmaailman ja asennoitumisen muuttuminen on saanut vanhemmat myös pohtimaan yhteisvanhemmuuden toteutumisen mahdollisuuksia ex-

² Eroseminaari on amerikkalaisen psykologin Bruce Fisherin menetelmään perustuva vakiintunut eroauttamisen menetelmä, jossa omaa erokokemusta käsitellään eri näkökulmista toisten eron läpikäyneiden henkilöiden kanssa (Väestöliiton Terapiapalvelut).

kumppanin kanssa uusista näkökulmista käsin: “No, siis ihan ehdoton ykkönen mulle on mun mielestä se, että mä silloin aikanaan perheneuvolassa niin mut ohjattiin tämmöseen Vanhemman neuvo -ryhmään. Et se oli se, joka ihan jotenkin niinkun radikaalisti muutti mun ajattelun. Ja sitä kautta sitten sen meiän suhteen, niinkun vanhemmuussuhteen.” (N8)

Vanhempien haastatteluissa korostui myös suhteen päättymiseen liittyvien tunteiden työstämisen merkitys. Eräs isä kuvaili, kuinka eroryhmässä mukana oleminen on tukenut erokriisistä selviytymistä, kun ikävien kokemusten kanssa ei ole tarvinnut jäädä yksin ja ajatuksia on päässyt jakamaan vertaisten kanssa surun ollessa pahimmillaan:

Niin kyllä se Vanhemman neuvo -ryhmä oli se, joka antoi mulle siihen vanhemmuuteen ja eroon paljon hyviä avaimia. Ja ikään kuin semmosta uskoa, että on oikealla tiellä itte. Ja myös sitä – – mikä mulla herää tai se ääretön synkkä mikä mulla nousee, ni se on ihan normaalia ja muutkin kokee sitä samaa. Että tavallaan niinku ymmärtää niitä omia reaktioita ja antaa niille luvan tulla, antaa niiden luvan olla siinä hetkessä. Että ne sitten lieventyy ja helpottaa kyllä. – – Mutta ehkä sen vaan tarttee käydä ne karikotkin siellä ja käydä siellä polvillaan ihmisen, että tavallaan pystyy nouseen ja jatkaa elämää – – (M10)

Kuten edellä oleva isän kokemus osoittaa, voi tällainen ammatillisesti ohjatun vertaisryhmän tarjoama henkinen tuki auttaa toipumaan erosta ja luoda toivoa ja uskoa siitä, että yhteisen vanhemmuuden jatkuminen ex-kumppanin kanssa on mahdollista eronkin jälkeen. Myös äitien puheista kävi ilmi, kuinka vertaisten läsnäolo tämänkaltaisen ryhmätoiminnan kautta on helpottanut tunteiden läpikäymistä ja toiminut tunnesäätelyn tukena eron jälkeen. Heidän kokemustensa mukaan ensisijainen tapa lähteä toteuttamaan eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta on käsitellä ensin omat tunteet selviksi, mikä ennen pitkää auttaa pääsemään yli erosta ja sen tuomasta katkeruudesta ja vihanpidosta: “Ja sit työkaverista no puolet siellä on eronnu suurin piirtein niin hetihän ne oli sanomassa että meet sitte tänne Fisheriin [eroseminaariin], että siellä on monta polun käynyttä – – Se on sitä, että oppii avautumaan ja käymään läpi sellasia niinku hankalia tilanteita, sittehän niistä pääsee eroon.” (N4) Jos ikäviä ajatuksia ja tunteita ei olisi päässyt vertaisten tuella työstämään läpi, olisivat ne ennemmin tai myöhemmin voineet muodostua yhteisvanhemmuuden toteutumisen esteeksi: “ – – olihan siellä sit niitä patoutuneita tunteita. Ja sit, ku asiat ei menny niin ku oli itse ajatellu ja näin, niin tuli sitä kitkaa siinä. Että oli sitte se

eroseminaari semmosena työkaluna ja sieltä saadut asiat niin auttamassa siinä omien tunteiden käsittelyssä ja siinä tilanteessa, niin on kyllä näkyny sinne arkeen ihan tosi vahvasti.” (N12)

Monet äidit ja isät kokivat myös erokokemuksen läpikäymisen tärkeäksi etenkin sellaisten ystävien kanssa, joilla oli itsellään myös kokemusta erosta: ” – – sehän on tietysti hirveen tärkeätä, että saa niinku jutella niistä ja mielellään sellasten kanssa, jotka on itekki kokenu sen jutun ni se on jollain tavalla antavampaa.” (N4) Henkisen tuen lisäksi ystäviltä saadussa tuessa painottui kokemukseen perustuvat käytännön vinkit ja näkemykset siitä, miten tutkittavan kannattaisi lähteä toteuttamaan yhteistyötä arjessa lapsen toisen vanhemman kanssa: ”Mutta mitä mä ite oon saanu, niin sitä nyt on saanu monilta tutuilta ja ystäviltä, jotka on samantyyppisessä tilanteessa, niin vertaistuki on hyvää. Ne keskustelut on tosi arvokkaita. Sieltä saa ihan pieniä käytännön vinkkejä, että saa jakaa ite sitä, niin se paljon keventää ja vahvistaa.” (M4) Eräs toinen isä myös kuvasi, kuinka äitiystäviltä saatu tuki ja neuvot ovat helpottaneet yhteistyötä lapsen toisen vanhemman kanssa erityisesti silloin, kun oma lapsi on ollut pieni: ”Mä oon muutaman yksinhuoltajaäidin kanssa keskustellut näistä asioista ja [he ovat] hyviä ystäviäni. Niin tota he on ainakin silleen antanu tukee ja kertonu omia mielipiteitä, että mitä he ois aikanaan tarvinneet, kun oli lapsi tuon ikänen ja tolleen.” (M7) Tämänkaltainen vastakkaisen sukupuolen näkemysten kuuleminen on siis auttanut isää havaitsemaan, millaista yhteistyötä lapsen äiti mahdollisesti kaipaisi isältä.

6.3 Kokemukset tuen saannista vaihtelivat

Vaikka suurin osa vanhemmista kuvasi saaneensa jonkinlaista tukea eron jälkeiseen tilanteeseen, kertoivat jotkut jääneensä täysin ilman tukea. Syyt sille, miksi vanhemmat olivat jääneet ilman tukea olivat erilaisia: erilaisten tukipalveluiden olemassaolo saatettiin esimerkiksi tiedostaa näennäisesti, mutta ei osattu hakeutua juuri itselle sopivan tuen äärelle. Osa vanhemmista saattoi puolestaan olla täysin epä tietoisia siitä, että eroon ja eron jälkeiseen

yhteisvanhemmuuteen olisi mahdollista edes saada ulkopuolista apua ja tukea: “ – – mä en oikeastaan niinkun ajatellut sitä suhteessa tähän asiaan, että olisiko ylipäänsä mahdollista saada jostakin jotakin, onko olemassa joku semmonen taho, joka voisi jeesata siinä [vanhempien välisessä yhteistyössä].” (N10) Oli myös vanhempia, jotka olivat koittaneet hakeutua tarvitsemansa tuen äärelle eron jälkeen, mutta eivät olleet onnistuneet siinä eroauttamispalveluiden vähäisyyden tai pitkien jonotusaikojen vuoksi: “Mä oisin mennä ensimmäisenä [eron jälkeen], heti saman tien laukannu sinne eroseminaariin, kun se perheneuvolassa täällä pyörii ja se on ainua, joka on Suomessa ilmainen vielä kaiken lisäksi, mut sinne on kauhee jono, mä en päässy sinne.” (N4)

Tutkittavista kaikki eivät myöskään kokeneet hyötyneensä saamastaan tuesta niin paljoa, että sillä olisi ollut merkitystä eron jälkeiselle yhteisvanhemmuudelle: “Tosin täähän on kaikki vähä semmosta, että oon mä saanu niin ku tukea, mut sit se ei loppujen lopuks oo mua tukenu, koska ei sieltä mitään kättä pidempää oo sille asialle ollu antaa.” (N14) Tällaisissa tilanteissa yleensä ex-kumppanin käytös koettiin haastavaksi, vaikka haastateltavalla itsellään olisi ollut halua toimia ex:n kanssa yhteistyössä riitelyn sijasta: “Mä olen kyllä ollu koko ajan sillai avoin ja toivonu ja kysyny, että mitä mä vois tehdä, että pitäsin sitä kuitenkin niin tärkeänä, että voitais sillai edes näennäisesti jotenki asiallisesti olla väleissä, mutta se ei oo mun käsissä – – isän asenne [vaikeuttaa yhteistyötä]. Hän on ihan suoraa sanonuki, että hän haluaa vaan kostaa mulle.” (N14)

Toisaalta oli myös vanhempia, jotka kokivat hyötyneensä jonkin verran saamastaan tuesta ja edistystä yhteistyössä oli ajan saatossa tullut, mutta siitä huolimatta yhteisvanhemmuudessa oli edelleen haasteita eikä näin ollen tuki ollut hyödyttänyt heitä parhaalla mahdollisella tavalla. Saatu tuki saattoi tutkittavien mielestä olla esimerkiksi liian hienovaraista ja neutraalia, jolloin vanhemmat toivoivat ammattilaisilta määrätietoisempaa ja jämäkämpää työtettä vanhempien yhteistyön tukemisessa:

Me ollaan käyty jossain perheneuvolassa keskustelemassa. – – Nyt se [yhteistyö] on parantunut tosi paljon. Vuos sittenkin vielä oli välillä jotain konflikteja ja riitoja ja sellasta. – – Se, missä me käytiin siellä perheneuvolassa, niin se oli semmosta tosi

neutraali, et ne ei oikeestaan paljoo sanonu, ne enemmän oli oikeestaan siinä tukena, että me yhdessä soviteltiin. Niin mun mielestä siinä vois antaa vähän rohkeemmin vihjettä [miten toimia yhteistyössä]. (M4)

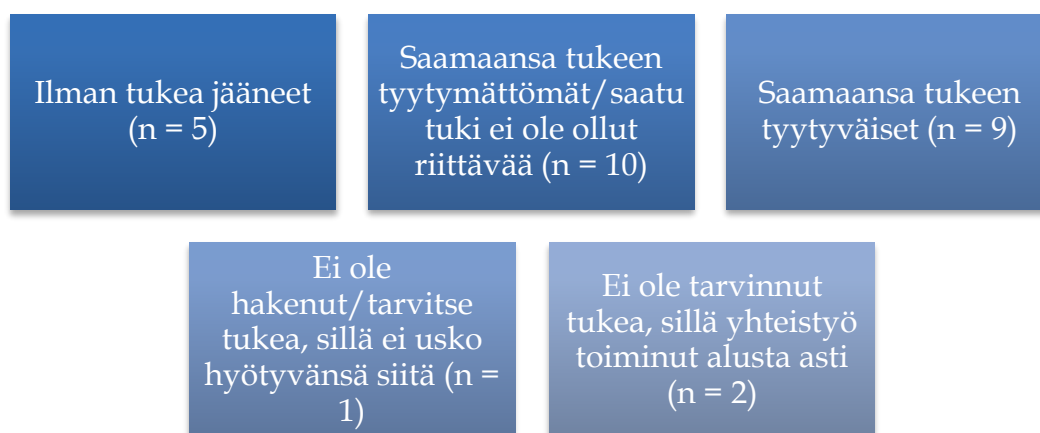
Saamastaan tuesta hieman tai jonkin verran hyötäneillä vanhemmilla oli erosta kuitenkin useimmiten kulunut vasta vähän aikaa, jolloin vanhempien vuorovaikutuksen haasteet saattoivat johtua siitä, ettei eroa oltu vielä prosessoitu kunnolla läpi. Tällaisten vanhempien puheesta oli kuitenkin tulkittavissa, että lisätuen saaminen yhteisvanhemmuuteen voisi mahdollisesti auttaa yhteistyön paranemisessa ajan kanssa, kun eron aiheuttamat ikävät ajatukset ja tunteet eivät olisi enää niin pinnalla: ”Niin se, että kyl nyt ennen pitkää pystyy näitä asioita anteeks antamaan ja nää läpikäydään uudestaan ja silleen – – et kyl se [yhteistyö] varmasti siitä vielä sitten paraneekin tai niin, kenties syvenee. Mutta siis silleen, että tämmöset vanhat jutut, niin ne jää sinne taustalle ja sit ne unohtuu ja sit mennään eteenpäin.” (M7)

Aineistossa esiintyi myös vanhempia, jotka olivat lähestulkoon täysin tyytyväisiä saamaansa tukeen. Suurin osa tukeen tyytyväisistä vanhemmista kuvasi, kuinka yhteistyö ex-kumppanin kanssa oli tuntunut alussa haastavalta, mutta ulkopuolinen tuki oli helpottanut yhteistyösuhteen alulle panemisessa. Koska yhteistyö sujui nykyään lähes haasteitta, eivät tällaiset vanhemmat kokeneet tarvitsevansa lisää tukea enää nykytilanteeseensa, vaikka tuella oli aikoinaan saattanut olla suurikin merkitys eron jälkeiselle yhteisvanhemmuudelle. Osasta vanhempien puheesta kävi kuitenkin ilmi, että tuen ohella myös aika on edistänyt yhteistyön paranemista vanhempien välillä: ”– – siin vaihees ku mä tulin siihen Vanhemman neuvo -ryhmään niin ei meillä oikeestaan siinä vaiheessakaan, tai niinku siinä oli jo ehkä sen verran aikaa et me oltiin saatu kaikki yhteistyö, tai et tää vuoroasuminen ja kaikki oli jo toiminu hyvin.” (N7)

Yksi vanhempi myös kertoi, ettei ole lainkaan kaivannut tukea yhteisvanhemmuuteen siitä huolimatta, että ero oli ollut riitaisa ja muhimaan jääneet katkeruuden tunteet vanhempien välillä saattoivat edelleen toisinaan haitata yhteistyötä. Hän koki, ettei vanhempien keskinäisiä ongelmia ja vuorovaikutuksen haasteita voida ratkaista ulkopuolisella tuella, eikä

tarvitsekaan niin kauan, kun lapsilla on hyvä olla: “ – – täs on tälläsiä asioita mihin ei voi kukaan juuri vaikuttaa, mä aattelen et me pärjätään kyllä tän asian kanssa ja lapset voi hyvin, et se on sit ehkä sellasta pientä hienosäätöä sitte.” (N3)

Osa vanhemmista puolestaan kuvaili yhteistyön entisen puolison kanssa olleen alusta asti luontevaa, sillä ero ja sitä edeltävä aika oli sujunut sopuisasti ilman sen suurempia konflikteja. Tällaisten vanhempien puheesta nousi esille, etteivät he ole juurikaan tarvinneet ulkopuolista tukea ja apua tilanteeseensa, sillä keskinäinen yhteistyö lapsen liittyvissä asioissa sujui omatoimisesti: “ – – toisaalta ei oo ollu mittään semmosia [ongelmia], en oo kokenu hankalana sitä yhteistyövanhemmuutta muutenkaan ni sitä ei oo sitte ainaka suoranaisesti osannu hakea sitä tukea.” (N2) Edellä esiteltyjen kuvausten perusteella kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat (n = 27) on jaettu tiettyihin tyyppeihin sen mukaan, millaisena yhteisvanhemmuuteen saatu tuki tai tuetta jääminen painottui vanhempien puheessa (kuvio 1).

KUVIO 1. Saatu tuki tai tuetta jääminen vanhempien kokemana

Kuviosta käy ilmi, ettei yli puolet tutkimukseen osallistuneista vanhemmista koe hyötyneensä saamastaan tuesta riittävästi tai kokee pahimmillaan jääneensä täysin ilman tukea. Tästä syystä tutkittavilla oli esittää paljon toiveita eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden paremmasta tukemisesta erityisesti eroperheitä kohtaaville ammattilaisille. Etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa vanhempien välinen vuorovaikutus oli eron jälkeen haastavaa, näytti vanhempien toiveiden

perusteella ammattilaisilla olevan suuri rooli yhteistyön onnistumisessa. Seuraavissa luvuissa on kuvattu tärkeimpiä tuen muotoja, joita tutkimukseen osallistuneet vanhemmat toivoivat ammattilaisilta keskinäisen yhteistyönsä parantamiseksi.

7 TOIVEITA AMMATILAISILLE YHTEISVANHEMMUUDEN TUKEMISESTA

7.1 Tiedollisen tuen merkitys eron alussa

Automaattisempaa palveluohjausta. Yksi merkittävimmistä haastatteluissa esiintyneistä tuen tarpeista, joita vanhemmat olisivat kaivanneet ammattilaisilta eron jälkeisessä tilanteessa, oli tiedollinen tuki. Tiedollisen tuen tarve nousi esiin vanhempien puheesta etenkin silloin, kun vanhemmat kertoivat kaivanneensa selkeämpää tietoa eri tukipalveluista heti eron jälkeen. Moni tutkittavista koki, ettei heille ollut kerrottu missään vaiheessa, millaista apua eroon ja yhteisvanhemmuuteen olisi ylipäättään tarjolla. Tästä syystä vanhemmat toivoivatkin, että erilaisia eroperheitä kohtaavien ammattilaisten vastaanotolle tultaessa vanhemmille informoitaisiin selkeämmin erilaisista vaihtoehdoista, mistä apua voisi lähteä hakea omaan elämäntilanteeseen: “– – paremmin niin kun kartoittaa ja tehdä tietoisuuteen ne vaihtoehdot että mitä voi olla ja se, et juurta jaksaa paremmin selittää, että mitä ne on.” (M11)

Etenkin eron alkuvaiheessa osa vanhemmista koki haastavaksi löytää omatoimisesti tukea tarjoavien palveluiden piiriin, sillä omat voimavarat saattoivat eron vuoksi olla vähäiset ja asioiden itsenäinen selvittäminen tuntui erittäin haastavalta jo valmiiksi kuormittavassa elämäntilanteessa. Tästä syystä ammattilaisilta toivottiin, että vanhemmille tarjottaisiin eri tukipalveluita aiempaa automaattisemmin sekä ohjattaisiin ja autettaisiin vanhempia pääsemään tarvitsemiensa palveluiden, kuten eroryhmien tai ammattiavun, äärelle:

Omalta kohdalta tavallaan, kun se kupla särky, niin semmonen ennakkoluulo tai lähteminen hakemaan apua, koska siinä tilanteessa ihminen on ihan alaston, sä oot ihan yksin ja alaston siinä tilanteessa, niin haavoittuvainen kuin ihminen voi olla. Et jos se oma eloonjäämisvietti ei lähe viemään sua eteenpäin kohti niitä ratkaisuja, kohti sitä uutta arkea, niin kyllä siinä vaiheessa niinku tavallaan joku pitäis herättää, että hakee sitä apua – – (M5)

– – mulle on itseasiassa itsellenikin vähän epäselvää, että mikä olisi voinut olla se taho, mistä olisi voinut pyytää jotain apua, jos sellaista olisi kaivannut siinä erotilanteessa. – – Mutta ei se varmaan pahaa tekisi, että jos olisi olemassa oikeasti joku semmonen taho, joka olisi ikään kuin markkinoitu silleen, että jos olet elämässä eroa ja sinulla on lapsia ja

tarvitset johonkin asiaan apua, niin soita tänne. Niin mä en usko, että se siis mitenkään ainakaan pahentaisi ihmisten vointia, että olisi joku semmonen yksinkertainen osoite tai puhelinnumero, että on se luukku sitten mikä hyvänsä. Mutta jotenkin se, että se olisi ainakin tavallaan silleen selkeä, että mikä on se taho, mistä apua saa – sen oman mielentilan ja sen ulkopuolella, niin olisi varmaan tehnyt ihan tosi hyvää. – Kun on itse siinä niinkun, jotenkin siinä kaiken keskellä. (N10)

Vanhempien mukaan ammattilaisten ei tulisi myöskään koskaan olettaa tai luottaa liikaa siihen, että vanhemmat pyytävät tarvittaessa itse apua. Tästäkin syystä avun tarjoamisen ja palveluohjauksen tulisi tapahtua automaattisesti, sillä vaikka ulkopuolisen avun tarve olisi ilmiselvää, voi erokriisistä johtuvan kuormituksen vuoksi vanhempien kynnys pyytää ulkopuolista apua olla korkea:

– – musta on oikeestaan aika harmillista sillee, että mua ei ainakaan minnekään vertaistukiryhmään koskaan ohjattu. Et mä oon sit jälkikäteen miettiny, et okei onhan näitä eroseminaareja ja onhan sitä, tätä, tuota, sen kun vaan ite menis. Mut et jotenkin se, että silloin kun voimavaroja on vähän, niin se, että ammattilaisena luottais siihen että ite hakeutuu, niin se on vähän sama asia kun masennuksen hoidossa, niin ei se ihminen jaksa. – Et jotenkin niinku ei pidä olettaa, että ihmiset jaksaa itsenäisesti asioita tehdä. Kyl ne tarvii apua, vaikka ne ei sitä sanoiskaan suoraan. (N9)

Juridista ohjausta ja neuvontaa. Osa vanhemmista koki myös saatavilla olevan tiedon lapsen liittyvistä sopimusasioista hyvin epäselväksi. Näin ollen he myös toivoivat, että eron jälkeen tehtävistä sopimuksista, kuten lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta sekä elatuksesta, viestittäisiin helppolukuisemmin ja ymmärrettävämmin:

Ton mä niinku haluaisin terveisiä [ammattilaisille] sanoa, et yleisesti tommosille missä näistä asioista nettisivulla kerrottais selkeesti, niin mitä tarkoittaa huoltajuus, mitä tarkoittaa elatusmaksusopimus ja mitä tarkoittaa tapaamissopimus – missään ei käy selkeesti ilmi. Mulla meni tosi pitkään ennen kuin mä ymmärsin, että ne on kaikki kolme eri sopimusta. (M7)

Vanhemmat toivoivat myös, että tämänkaltaisiin juridisiin sopimusasioihin olisi tarjolla ammattilaisten ohjausta ja neuvontaa heti eron aikana:

– – mä luulen, että jos ois melko lailla pian eron jälkeen ollu tämmönen eroneuvola, missä ois keskusteltu vaikka näistä että mitä kuuluu perheoikeudellisiin sopimuksiin lasten huoltajuudesta, tapaamisesta, elatuksesta, että jos niitten sisällöistä ja mahdollisista eri vaihtoehtoista ois voitu keskustella niinkö vaikka jossain perheneuvolan sovittelussa – se ois auttanu aika paljon tässä meidän eroprosessin aikana. (M3)

Se, että kumpaakin vanhempaa tiedotettaisiin riittävästi sopimukseen liittyvissä asioissa, helpottaisi tietoon perustuvien päätösten tekemistä siinä vaiheessa, kun lapsen liittyviä sopimuksia tehdään lastenvalvojan luona. Mikäli tiedon etsiminen jätetään vain vanhempien omalle vastuulle, voi pahimmillaan käydä

niin, ettei toinen vanhemmista ota asioista riittävästi selvää etukäteen ja näin myös vanhempien yhteinen päätöksenteko voi hankaloitua: ” – – Se just, että se [tieto] olis tullu ennen ensimmäistä lastenvalvojan tapaamista, että mistä ollaan menossa sopimaan. Että ei ois käyny sillä tavalla, että toinen on ottanu asioista selevää, toinen ei.” (M3) Kun kumpikin vanhemmista saisi etukäteen tietoa erilaisista arjen uudelleen järjestelyjä koskevista vaihtoehtoista ja siitä, miten esimerkiksi tapaamis- ja elatusasioissa tulisi toimia, voisi se vanhempien näkemysten mukaan parhaimmillaan auttaa vanhempia löytämään kaikkia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja. Tällä yhteisymmärryksen löytymisellä sopimusasioissa olisi mahdollisesti merkitystä vanhempien yhteistyön sujumisen kannalta myös pidemmällä tähtäimellä.

Lapsen näkökulmaan ja yhteisvanhemmuuteen opettaminen. Viimeisenä tiedollisen tuen elementtinä haastatteluissa nousi esiin ammattilaisille suunnattu toive siitä, että erotyöskentelyssä tulisi nojata enemmän lapsen tarpeita sekä yhteisvanhemmuutta koskevaan tutkimustietoon: ”Mut tulis niinku rohkeemmin tutkimustuloksiin verrata, että tää [vanhempien yhteistyö] on lapsen parhaaks.” (M4) Moni vanhemmista nosti esiin, kuinka eroperheitä kohtaavien ammattilaisten pitäisi auttaa vanhempia ymmärtämään eroa juuri lapsen näkökulmasta ja saada vanhemmat oivaltamaan, että yhteistyötä tehdään lasta – ei aikuisia – varten: ”No varmaan just sitä, että molemmat niin kun ymmärtäis kunnolla kuinka tärkeitä se on, että yhdessä pystyttäis tekeen yhteistyötä, että ku sehän on kuitenkin sen lapsen parhaaksi, se ei hyödytä ketään aikuista, vaan se on nimenomaan sen lapsen parhaaksi.” (N6) Samalla ammattilaisten tulisi muistutella vanhempia asettamaan tietoisesti lapsen hyvinvoinnin etusijalle keskinäisistä ristiriidoista huolimatta: ” – – ne vanhemmat unohtaa sen lapsen, kun ne sotii toisiansa vastaan. Et se lapsen äänen nostaminen siihen aina ja sen lapsen näkökulman, et jos ei muuta, niin sit pakottakaa ne aikuiset ajattelemaan sitä lasta.” (N9)

Lapsen aseman huomioiminen erotilanteessa vaatii usein kuitenkin entisen parisuhteen ja siihen liittyvien negatiivisten tunteiden ja ajatusten erottamista

nykyisestä vanhemmuuden suhteesta, mihin ammattilaisilta toivottiin myös tietoa ja ymmärryksen lisäämistä: ”- - että tuodaan semmosta ymmärrystä siitä, että se parisuhde voi katketa, mut se vanhemmuus ei katkea. Ja se voi olla ihan erilainen suhde - -” (N8), ”- - on ne vanhemmuusasiat ja sitten on ne ex-parisuhdeasiat ni ne kun pystyis siinä niin kun erotteleen, ettei menis ne tunteet sitten sekasin.” (M11) Tutkittavat kokivat, että yhteistyön sujumisen kannalta ammattilaisten olisi tärkeää kannustaa vanhempia asettamaan omat tunteet syrjään lapsen asioita hoidettaessa: ”- - kannustamista siihen, että pistetään ne omat tunteet sinne takataskuun ja hoidetaan lasta. Et varmasti niinku tämmöistä on katkeruutta puolin ja toisin päin näissä erohommissa, et tota niinku kannustamista.” (M7)

Tämänkaltaisen tiedollinen tuki ja kannustaminen lapsen edun mukaiseen toimintaan voisi auttaa vanhempia näkemään toistensa merkityksen lapsen äitinä tai isänä sen sijaan, että entinen puoliso koettaisiin vihamiehenä tai kilpakumppanina. Toisen vanhemman hyväksyminen osana lapsen elämää ja vanhemmuuden kunnioittaminen erosta huolimatta loisi lähtökohdat yhteisen vanhemmuussuhteen uudelleen muotoutumiselle ja yhteistyön paranemiselle pidemmällä tähtäimellä. Yhteinen tahtotila ja halu toimia lapsen turvallisen ja kehitystä tukevan kasvuympäristön eteen toimisi parhaimmillaan vanhempien välisen yhteistyön innoittajana, kuten erään isän puheenvuoro osoittaa: ”Sehän auttaa [yhteistyössä], kun on tulevaisuuden visio, mihin mennään yhdessä jotain kohti. - - Se tuo toivoa ja inspiraatioo siitä tulevaisuudesta ja mahdollistaa sitä [yhteistyötä].” (M4)

Toisaalta, vaikka vanhemmat vaikuttivat haastattelujen perusteella olevan varsin tietoisia siitä, mitä yhteisvanhemmuus tarkoittaa teoriassa ja mikä merkitys sillä on lapselle, kaipasivat he ammattilaisilta myös käytännön vinkkejä ja konkreettisia ratkaisuja yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen omassa arjessaan: ”Varmaan justiin silleen, että semmoset perusarkiasiat ja niin kun, niistä on hyvä antaa neuvoja ja sitte toisaalta myös näistä juhlapyhistä, juhla-ajoista, et kuinka niitä vois helpottaa ja järjestää.” (N6) Eräskin äiti kuvasi turhautuneisuuttaan ammattilaisten tarjoamiin ympäripyöreisiin ja

hyödyttömiksi kokemiinsa ratkaisuehdotuksiin eron jälkeisen elämän uudelleen järjestämisestä. Tämän vuoksi hän toivoi ammattilaisilta aiempaa käytännönläheisempiä neuvoja yhteistyön toteuttamiseen uudenaikaisessa, muuttuneessa eroarjessa:

Et mä olen monesti tuskastunut siihen, että ne ehdotukset ja semmoset ratkasut ja sellaset, mitä ehdotetaan, niin on semmosia: no puhukaa ja miettikää ja keskustelkaa ja pohtikaa ja laadidaa, mut et ei mitään konkreettista. Niin, ihan niinkun konkreettisia ehdotuksia [kaipaa ammattilaisilta]: asukaa vähän aikaa erillänne, kattokaa minkälaista se elämä silloin on, miten te pystytte haldaamaan tän niinkun tavallaan tilanteen, jos te oottekin erillänne sillee, et ei tarvii toisen naamaa katella koko aikaa. (N9)

Vanhemmat esittivät myös toiveensa siitä, kuinka eronneita vanhempia tulisi opettaa toimivampaan yhteisvanhemmuuteen toistensa kanssa: ”- - osotetaan sitä yhteistyötä ja opetetaan sitä niille erovanhemmille - - että mitä siihen kuuluu. Semmosille, jotka ei tajua edes sitä, että mitäs kaikkea me voitais yhdessä tehdä, vaikka me ei asutakaan enää yhdessä.” (M9) Vanhempien mukaan ammattilaisten tulisi siis lisätä vanhempien ymmärrystä siitä, että lapsen liittyvä yhteistyö on mahdollista eri osoitteista huolimatta sekä ohjata, miten yhteistyötä voisi käytännössä toteuttaa.

7.2 Varhaista tukea ongelmien ennaltaehkäisemiseksi

Haastateltavat toivoivat kokemustensa perusteella ammattilaisten tarjoavan eronneille vanhemmille tukea määrätietoisemmin heti eron alkuvaiheessa. Osalla tutkittavista oli haastatteluhetkellä erosta kulunut jo aikaa, mutta siitä huolimatta vuorovaikutus entiseen kumppaniin pysyi edelleen vaikeana. Osalla puolestaan ero oli tapahtunut vasta äskettäin, minkä vuoksi yhteistyön aikaansaaminen keskellä erokriisiä koettiin haastavaksi. Tällaisten vanhempien puheesta nousi esille ennaltaehkäisevän tuen tarve, jotta vanhempien välit eivät pääsisi kärjistymään ja riidat pitkittymään, kuten esimerkiksi erään isän kohdalla oli jo käynyt. Kyseinen isä kuvasi, kuinka huoltoriita oikeudessa ex-puolison kanssa oli kestänyt jo viisi vuotta eivätkä vanhemmat olleet hänen kokemuksensa mukaan saaneet juurikaan koskaan tukea yhteisvanhemmuuteen - ennaltaehkäisevästä tuesta puhumattakaan.

Koska lapseen liittyvistä asioista sopiminen eron jälkeen on ensisijaisesti vanhempien omalla vastuulla, toivottiin ammattilaisilta hyväntahtoista puuttumista ja jämäkämpää väliintuloa jo varhaisessa vaiheessa eroa: ”- - varmaan jotakin konkreettisempaa apua ja väliintuloa niin siinä varhaisvaiheessa ite ois kaivannut.” (N16) Moni tutkittavista toivoi toimintatapaa, jossa kaikille eroa läpikäyville vanhemmille määrättäisiin yhteisiä pakollisia käyntejä ammattilaisten vastaanotolla, jotta erokokemusta, vuorovaikutuksen haasteita sekä muita vanhempien välisiä ongelmia päästäisiin käsittelemään ja ratkomaan jo heti eron alkuvaiheessa: ”- - aina ku me jossaki tavataan [lapsen isän kanssa], niin kyllä siellä sitä juttua alkaa tulla ja niitä asioita, joita pitäis ilmeisesti selvittää, jotka aiheuttaa sen ajatuksen, että kosten tuolle loppuelämän. Niin jos olis pakolliset käynnit, joissa joutuis keskustelemaan niitä asioita auki, niin se vois vähentää sitä.” (N14) Kuten edellä olevasta katkelmasta käy ilmi, voisi tämänkaltaiset pakolliset käynnit auttaa vanhempia käsittelemään myös erosta seuranneita katkeruuden tunteita, jotka saattavat pahimmillaan muodostua yhteisvanhemmuuden toteutumisen esteeksi.

Jotkut vanhemmista kokivat, että ennalta määrätyt käynnit jossakin sovinnollisuutta edistävässä palvelussa hyödyttäisivät vanhempia etenkin siinä vaiheessa, kun lapseen liittyvistä asioista mennään sopimaan lastenvalvojan vastaanotolle. Sovinnollisuuden lisääminen pakollisten käyntien keinoin voisi luoda puitteet ja ympäristön yhteistyön rakentumiselle ja näin ollen auttaa yhteisymmärrykseen pääsemisessä sopimusasioiden osalta. Vanhempien kokemukset osoittavat myös, kuinka sovun löytyminen ulkopuolisen ammattilaisen tukemana jo heti eron alussa voisi ehkäistä vanhempien välien huononemista ja vuorovaikutusongelmien lisääntymistä:

- - musta ois äärimmäisen hienoa, että siinä kohtaa ku lähetään lastenvalvojalle tekemään esimerkiksi papereita ja muita pakollisia, niin tarjottais siinä kohtaa, että se olis automaatti että tarjotaan sitä, että meettekö yhdessä keskustelemaan että luodaan niinku ne puitteet - - mun mielestä se pitäis olla semmonen lähete suoraan kotiin että mie rummutan sen puolesta - - Mutta mun mielestä se yhteistyövanhemmuus lähtee jo sieltä, että mitä isommaks ne ongelmat kasvaa, sen vaikeempi niitä on käsitellä, et tavallaan jos siinä kohtaa tarjotaan et hei, niinku paljon on vissin saatu hyviä tuloksia täst sovittelusta, että on saatu riitoja selvitettyä. (N5)

- - ku oon monta kertaa miettiny noita lastenvalvojakäyntejä, että siihen pitäis jo silloin, ko se ero tulee, niin pitäis olla pakollisena joku. - - Sit siihen pitäis kuulua pakollisena

joku muutaman kerran keskustelu ennen sitä sopimuksen tekoa, koska lastenvalvojen työtä ei ole se, että ne kuuntelee sitä vanhempien vääntöä siitä, että kuka tässä nyt teki ja mitä. Mutta, tuota sitte kun ne on tarpeeksi tulehtuneet ne välit, niin ei kumpikaan halua lähteä mihinkään keskusteluun. Tai minä oon kyllä halunnu, mutta [lapsen isä] ei nyt ole halunnu enää mihinkään keskusteluihin näitä selvittämään – – silloin, ku se tulis jostaki muualta niin ku pakollisena, niin sitte se [yhteisymmärrys] ois helpompi saaha jotenki. (N14)

Yllä olevasta katkelmasta käy ilmi, kuinka ammattilaisten jämäkämpi väliintulo pakollisten käyntien keinoin voisi herätellä myös yhteisvanhemmuuteen sitoutumattomampaa vanhempaa toimimaan toisin. Muutama tutkimukseen osallistunut äiti toi esille, kuinka isien vastuunotto lapsesta sekä sitoutuminen yhteistyöhön lapsen kasvatuksessa heikkenee eron myötä. Tämän vuoksi äidit kokivat, että ammattilaisten puuttuminen tilanteeseen ja kehotukset tehdä lapsen kehitystä tukevia ratkaisuja voisivat herätellä myös isejä yhteistyöhön äitien kanssa. Tämä ennaltaehkäisi myös lapsen kehitystä vaarantavien ongelmien syntymistä:

Ja tavallaan mä toivosin semmosta ennaltaehkäisyä siihenki, että musta tuntuu ihan hirveältä, että ootetaan vaan, et lapsilla alkaa mennä huonosti koulussa tai jotenki muuten ne alkas oireilla, niin sitte voitais mieltä, että onko tää hyvä ratkasu lapsille. – – jollaki tavalla siihen pitäis jonku ulkopuolisen puuttua ja nimenomaan sinne isän suuntaan sitä viestiä, että tää ei oo hyväksyttävää, ja niin ku selvemmin sen, että tää tulee vaikuttaa lapsiin. (N14)

Eräs äiti kuvasi kokemuksiaan juuri tästä näkökulmasta, kuinka ulkopuoliselta ammattilaiselta tulleet käskyt tehdä lapsen hyvinvointia ja terveyttä edistäviä ratkaisuja olivat lopulta motivoineet isääkin solmimaan yhteisiä arjen pelisääntöjä lapsen äidin kanssa. Samaa muutosta isän käytöksessä ja näin ollen yhteistyön edistymisessä ei todennäköisesti olisi tapahtunut, jos kehoitus olisi tullut ainoastaan äidin puolelta:

Mä luulen että se [yhteistyön paraneminen] johtu siitä, että tuli ulkopuoliselta henkilöltä tavallaan käsky että nyt pitää tarkkailla asiaa ja sama asia pitää toteutua molemmissa kodeissa. – – Et se oli terveydenhoitaja, joka soitti mulle ja sano, että nyt pitää ruveta tarkkaileen lapsen syömistä, että annoskokoja ja paljonko herkkuja ja tällä lailla, ja mä siitä soitin [lapsen isälle] ja sanoin, että terveydenhoitajalta tuli tällanen määräys, että tämä täytyy tapahtua molemmissa kodeissa, että muuten tää ei tuu onnistumaan ja se oli varmaan se, että et hän hoksas sitte, että okei, tää tulee ulkopäin nyt tää, ei oo mun halusta kyse, et mä haluan et nyt tehdään näin, ja sitte varmaan sen myötä hän hoksas sen, että et voidaan tehdä yhteistyötä. (N6)

Vanhemmat kuvasivat myös, kuinka ex-puolisoiden yhteiset pakolliset käynnit ammattilaisella eron alussa toimisivat ikään kuin eron jälkihoitona. Tällöin vanhempien keskinäisten haasteiden juurisyihin päästäisiin tarttumaan

aktiivisen ongelmanratkaisun keinoin jo heti eron varhaisessa vaiheessa. Ammatilaisen läsnäolo voisi helpottaa purkamaan vanhempien vuorovaikutuksen ongelmia pieni pala kerrallaan ilman, että katkeruuden ja vihan tunteet pääsisivät hallitsemaan liikaa tilannetta, kuten eronneiden keskinäisissä neuvotteluissa voi usein käydä. Pitkällä aikavälillä tämänkaltaiset ulkopuolisen ammatilaisen tukemat ongelmanratkaisutilanteet voisivat vähentää riitelyä vanhempien välillä ja täten edistää rakentavaa vuorovaikutusta ja yhteistyön muotoutumista myönteisempään suuntaan:

– – kaivettas nyt ne ongelmakohdat sieltä esiin. Ei välttämättä tarvii ratkasta kaikkea heti, mutta se, että saatas pöyälle ne, et mikä mättää. Ja sitten niitä päästäs työstämään. Kyl mä tiedän, että mikään ratkasu ei tapahu sekunnissa, mutta on paljon semmosia asioita, mitkä on ratkastavissa, jos antaa aikaa ja työstetään niitä – – sit, jos tulee tommonen, että joku asia on niin sanotusti henkistä laatua, niin se pitää sitte sivuuttaa tai keksiä joku työ päästä ohi siitä, et semmosen dialogin lisääminen on varmasti se. Eikä sillä tavalla, että kaks ihmistä huutaa naama punasena toisilleen – – Jos se näyttää siltä, että menee riitelyks, niin seis, seuraava ongelma, et sais tavallaan ne kipukohat sitten selville. – – saahaan nimellisesti se ongelma paperille ja esille, niin semmosen kautta lähteä, aktiivisen ongelmanratkasun kautta sitä, vaikka vähän pienempiä palasia kerrallaan sitten, niin kyl se siitäki pitkän ajan kuluessa sitten parantaa sitä yhteistyötä ihan varmasti. – – että saadaan heti alussa ne ongelmat esiin sieltä. – – se ammattilaisten apu siinä alussa nopeuttaa sitä rauhottumiskäyrää. – – se semmonen jälkihoito. (M8)

Vanhempien kokemukset osoittivat kuitenkin, kuinka varhaisen tuen saantia haastaa erityisesti palveluiden puute sekä vastaanottoaikojen huono saatavuus eroauttamispalveluiden osalta. Osa vanhemmista kertoi hakeneensa aktiivisesti tukea eron jälkeiseen tilanteeseensa esimerkiksi kaupungin sosiaali- ja perhetyöstä, lastensuojelusta, terapiasta sekä lastenvalvojilta, mutta ei toistaiseksi ollut saanut apua pitkien jonotusaikojen vuoksi. Vanhempien kokemusten mukaan jonot olivat useimmiten kuukausien tai pahimmillaan jopa vuosien mittaisia.

7.3 Ammatilaisten asennoituminen erovanhemmuuteen yhteisvanhemmuuden tukemisen perustana

Haastatteluissa vanhemmat kuvasivat myös, kuinka perheammattilaisten asenteet toimivat yhtenä yhteisvanhemmuuden kulmakivenä. Vaikka asennoituminen ei ole varsinainen tuen muoto, näytti etenkin isien kokemusten

mukaan ammattilaisten asenteilla olevan paljon merkitystä yhteisvanhemmuuden toteutumisen tai toteutumatta jäämisen kannalta.

Monien tutkittavien kokemukset osoittivat eroperheitä kohtaavien ammattilaisten asennoitumisen vanhempiin olevan hyvin usein epätasa-arvoista: erotyöskentelyssä saatetaan joko tiedostetusti tai tiedostamatta työskennellä vain toisen vanhemman, yleisemmin äidin ehdoilla, jolloin isät jäävät sivurooliin tarpeidensa ja tunteidensa kanssa. Haastatteluissa kävi ilmi erityisesti usean isän kokeneen syrjintää ammattilaisten taholta siten, että isien näkökulma eroon ja näkemykset lapseen liittyvistä ratkaisuista olivat jääneet äitien rinnalla lähes kokonaan huomiotta: ”Mulla oli itelläni semmonen, että mä en kokenu, että sosiaalitoimiston väki ois niin ku millään tavalla ollu minun kanssa siinä tilanteessa, et ne oli kaikki vaan sitä ex-vaimoo kuuntelemassa – – Et mä sanoin ki yhelle työntekijälle, että mitä järkee tässä on, että ku ei mua kuuntele kukaan.” (M8) Yhdelle tutkimukseen osallistuneelle isälle oli ammattilaisen toimesta myös sanottu suoraan, että ”ei me isiä varten täällä olla” (M9), minkä vuoksi kyseinen isä koki ainoastaan äitien tulevan huomioiduksi erotyöskentelyssä.

Eräs isä nosti myös esiin, kuinka esimerkiksi lasten asumis- ja huoltajusjärjestelyt oli ratkaistu oikeudessa äidin eduksi isää kuulematta. Isä koki epäreilun ratkaisun johtuvan siitä, että kaikki perheen parissa aikanaan työskennelleet ammattilais- ja viranomaistahot olivat olleet jo lähtökohtaisesti äidin puolella koko huoltajusprosessin ajan eikä isä ollut näin ollen saanut lainkaan tukea oman isyyden säilymiseen saatikka yhteisvanhemmuuteen. Tämän vuoksi päätökset eivät myöskään perustuneet tilanteen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen eivätkä lasten parhaan edun toteutumiseen, minkä isä koki epäoikeudenmukaiseksi niin omalta kuin lastensa kannalta:

Ja oikeudessa sitten niin koin, että tuomari oli täysin epärehellinen, että hän kirjasi mitä sattui, lähinnä sitä, mitä äiti oli kertonut. Jätti minun todistajanlausunnot ja minun oman kertomani, minun todisteeni, melko lailla huomiotta. Ja määräsi lapset äidille sillä perusteella, että isä oli kuulemma kuormittanut viranomaisia. – – Missään vaiheessa kukaan viranomainen ei ilmaissut huolta siitä, että tällasta päätöstä tehdään, jossa lapsia erotetaan isästä, johon he on vahvasti kiintyneet – – Kukaan ei välittänyt tuon taivaallista, ei yksikään viranomainen, jonka minä kohtasin. Ei yksikään. Ei välittänyt lastensuojelussa, ei olosuhdeselvityksessä, ei edes lastenvalvojan luona, ei oikeudessa. (M6)

Epäoikeudenmukaisesta kohtelusta johtuen moni vanhemmista esitti toiveensa siitä, kuinka erotyöskentelyssä tulisi kuunnella kumpaakin vanhempaa tasapuolisesti ja lapseen liittyvistä asioista päätettäessä ottaa huomioon sekä äidin että isän näkökulmat, jotta yhteisvanhemmuuden rakentuminen olisi ylipäätään mahdollista. Ammattilaisten ei tulisi lähtökohtaisesti asettua kummankaan vanhemman puolelle, vaan pyrkiä luomaan puolueeton ympäristö eron jälkeisten asioiden läpikäymiseen: ” – ennen kaikkea niinku se, että ei olla kummankaan puolella – – pysytään ennen kaikkea siinä lapsen puolella.” (M7) Koska ero on usein hyvin tunnepitoinen elämäntapahtuma ja siihen voi liittyä ex-puolisoiden välistä katkeruutta ja vihanpitoa, toivottiin ammattilaisilta myös tervettä kriittisyyttä vanhempien kertomaan ja etäisyyden ottamista tilanteeseen etenkin silloin, kun ero oli ollut riitaisa ja vanhempien näkemykset erosta ja lapsen edun mukaisista ratkaisuista poikkesivat toisistaan:

– – että pitäis kuunnella molempia, mutta sit pitäis myöskin olla kuuntelematta ihan määrättömään asti sitä. Et jos toinen puhuu ihan pelkkää skeidaa toisesta, oli se sitten totta tai ei, niin kyllähän siin pitäs ymmärtää, että semmonen ihminen, joka näkee pelkästään negatiivista toisesta, niin ei oo kyllä heti niin kun rupeamassa sopimaan asioista. Et se semmonen tasapuolisuus pitäs olla siinäki, että ottaa jutut juttuina ja sitten tosiasiat tosiasioina kanssa – – (M8)

Mutta kuitenkin tässä on se, mitä me tarvittais: rehellinen, sitten tuota objektiivinen sosiaalityöntekijä, jota kiinnostais eniten niin kun juuri se lapsen hyvinvointi. Kuuntelis meitä molempia vanhempina ja tunnistais sieltä ne valheet ja totuudet ja tajuais sen, että ihmisetkin on riidoissa, ni välttämättä sieltä ei ihan kaunista tekstiä tuu aina. (M9)

Perheiden elämäntilanteisiin tulisikin erotyössä keskittyä aina tapauskohtaisesti, eikä jo lähtökohtaisesti ajatella että ”ois aina se niin ku legendaarinen äiti – – ku kyllä ne, kyllä isätki ossaa.” (M8) Tutkittavien mukaan ammattilaisten olisi tärkeää tunnustaa kummankin vanhemman arvo lapsen elämässä sukupuolesta riippumatta, jolloin isienkään ei tarvitsisi todistella kyvykkyyttään toimia lapsen kasvattajina ja hoivaajina, kuten toisinaan voi käydä: ”Mutta nyt tää on mennyt niin, että niin isä, joka on ollut hyvä vanhempi, on jatkuvasti puolustuskannalla tai peräämässä edes tasavertaista kohtelua, ja siinä ei oo mitään muuta syytä kuin sukupuoli.” (M6) Myös osa tutkittavista äideistä toivoi eroperheitä kohtaavien ammattilaisten tukevan sekä isän että äidin vanhemmuutta ja osallisuutta lapsen elämässä, mikäli se vain on lapsen edun mukaista:

-- olkoon se kumpi vanhemmista tahansa sitte niin että muistettais ammattilaisina pitää kumpiki vanhempi siinä mukana et et jotenki aattelee et kyllä se vanhempi on aina sille lapselle kuitenkin se tärkein vanhempi ja sen muistaminen, että et se suhde siihen ois, tai kumpaanki vanhempaan ois lapsella oma, oma suhde ja muokkautuu omalla tavalla -- (N3)

-- et on lapsella kaks kotia ni siihen pitäis sit suhtautuu niin, et se on ihan et molemmat kodit on lapselle yhtä tärkeitä -- et [ei aina] pidettäis itsestään selvänä, et se äiti ois ykkösvaihtoehto -- koska ihan yhtäläillä on niin ihan semmosii miehiä, jotka on niinku jääny yksin lasten kaa tai sitte se äiti ei oo siinä niin läsnä, niin se just että, et sitä niinku lapsen näkökulmasta sitte katottais sitä asiaa. (N7)

Vanhempien toiveissa painottui myös tiedon välittämisen merkitys tasapuolisesti kummallekin vanhemmalle. Lapsen kanssa asioivilta ammattilaisilta ja viranomaisilta toivottiin, että lapseen liittyvistä tärkeistä asioista tiedotettaisiin automaattisesti kummallekin vanhemmalle ilman, että tiedon oletettaisiin kulkevan aina vain lapsen lähivanhemman kautta etävanhemmalle eli yleisemmin juuri äidiltä isälle: "No jotenkin se molempien vanhempien tiedottaminen, vaikka se vaatiikin ylimääräistä työtä. Esimerkiksi huomasin, että tuli toisen lapsen hammaslääkärin epikriisi, johon oli kirjoitettu siihen loppuun, että soitetaan nämä tiedot myös isälle. Niin ei ole ikinä kukaan sinne isälle soittanut, kun sitä kysyin." (N11) Tämänkaltainen menettelytapa, jossa toinen vanhemmista jää tiedollisesti paitsioon lasta koskevissa tärkeissä asioissa, voi pahimmillaan aiheuttaa kyseisessä vanhemmassa ulkopuolisuutta ja syrjäyttämisen kokemuksen lapsen elämässä, kuten erään isän kokemus osoittaa: "Ja ei kukaan, ei tosiaan kukaan kerro mulle mitään -- vaikka on tiedonsaantioikeus, ne ei kerro mulle mistään mitään. Lastenvalvojat ei kerro mistään mitään. Ja lääkärikäynneistäkään ei kerrota, mistään ei kerrota mitään. Ja mitään ei oteta huomioon, mitä mä sanon. -- Niin tämä ois yks missä tarvittais sitten niin kun apua." (M9)

Toisaalta vanhempien epätasa-arvoista kohtelua selitettiin osittain myös sillä, että sen hetkiset perhepoliittiset ratkaisut olivat yksinkertaisesti lähivanhemman vanhemmuutta tukevia eikä etävanhemman roolia lapsen elämässä koettu yhtä tärkeänä. Tästä johtuen useat isät mainitsivatkin odotuksistaan uuteen lapsenhuoltolakiin liittyen [joka ei valtaosalla ollut astunut vielä haastatteluhetkellä voimaan] ja toivoivat, että lakiuudistuksen myötä myös

yhteiskunnallinen ilmapiiri ja asenteet muuttuisivat ajan saatossa tasavertaista vanhemmuutta korostavampaan suuntaan:

Nythän on tuo lastenhuoltolaki tulossa eduskunnan käsittelyyn, ja sitten väestörekisterilaki tässä samassa yhteydessä ollaan muuttamassa että tuota lapsille ollaan kirjaamassa tieto, että on vuoroviikkovanhemmuus, tai vuoroviikkosopimus olemassa, niin tää todennäköisesti helepottaa tulevaisuudessa asioita aika paljon, että myönnetään se, että on olemassa vanhemmuutta, siis muutaki ku lähivanhemman ja etävanhemman olevaa systeemiä ja yhteiskunnan asenteet on muuttumassa positiivisemmaksi myös tähän molempien, siis isien vanhemmuuteen. (M3)

Vanhempien tasa-arvon lisääntyessä myös yhteisvanhemmuuden toteuttamiselle olisi lähtökohtaisesti paremmat edellytykset, kun kummankin vanhemman merkitys lapselle koettaisiin yhtä tärkeänä eivätkä vanhemmat joutuisi enää taistelemaan edellä kuvattuja yhteiskunnallisia rakenteita vastaan: "Et se niinkö oikeesti tuntuu, että ne suurimmat haasteet siihen meiän kommunikointiin johtuu siitä, että joutuu kamppailemaan yhteiskunnallisia rakenteita vastaan." (M3) Tilanne, jossa isät joutuvat taistelemaan omista oikeuksistaan vanhempina luo haastavat lähtökohdat lähteä rakentamaan vanhempien välistä yhteistyötä etenkin silloin, jos vanhempien välit ovat riitaisat. On myös selvää, ettei yhteisvanhemmuuteen kuuluva vastuun jakaminen lapsesta toteudu, jos isien asemaa lapsen elämässä syrjäytetään eivätkä isät pääse äitien tavoin osallisiksi lapsen hoivaan ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Näin ollen ammattilaisten yksi tärkeimmistä tehtävistä erotyöskentelyssä olisikin edistää vanhempien välistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, kuten eräs tutkimukseen osallistunut isä kiteyttää puheenvuorossaan: "– heidän [ammattilaisten] tulis edistää sitä [yhteisvanhemmuutta] niin kun luomalla – – mahdollisuudet mahdollisimman tasavertaiseen vanhemmuuteen, sitä juuri niin kuin nämä ruotsalaisten tutkimukset osoittavat, että silloin lapset voi parhaiten." (M2)

8 POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli ymmärtää ja kuvata vanhempien kokemuksia eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisesta ja selvittää, millaista tukea eronneet äidit ja isät ovat saaneet eron jälkeisen yhteisvanhemmuuteen sekä millaista tukea he kaipaivat lisää toimivamman yhteistyön edistämiseksi.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että merkittävimmät yhteisvanhemmuuden tuen lähteet vanhemmille ovat olleet erotyötä tekevät ammattilaiset sekä vertaiset: ammattilaisilta saatu tuki näyttää painottuvan käytännön sopimusten aikaansaamiseen, kun taas vertaistuessa korostuu tiedollinen ja henkinen puoli. Keskustelu samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa tarjoaa muun muassa vinkkejä ja uusia näkökulmia yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen arjessa sekä mahdollisuuden puida erokokemusta ja sen aiheuttamia ikäviä tunteita, jotka käsittelemättöminä saattavat olla este yhteistyön toteutumiselle. Tulokset osoittavat myös, että vanhempien merkittävimmät yhteisvanhemmuuden tukeen liittyvät toiveet on suunnattu eroperheitä kohtaaville ammattilaisille. Vanhemmat kaipaavat ammattilaisilta erityisesti tietoa ja ohjausta eron jälkeisiin tukipalveluihin sekä juridista neuvontaa lapsen asioista sopimiseen eron jälkeen. He myös toivovat, että erossa vanhempia kannustettaisiin tutkimustietoon nojaten entistä määrätietoisemmin huomioimaan eroa lapsen näkökulmasta sekä toimimaan yhteistyössä lapsen hyvinvoinnin eteen. Tulosten perusteella on myös havaittavissa, että eronneet vanhemmat kaipaavat ammattilaisilta määrätietoisempaa puuttumista perheen elämäntilanteeseen jo varhaisessa vaiheessa eroa esimerkiksi siten, että kaikille eronneille vanhemmille määrättäisiin pakollisia käyntejä sovinnollisuutta edistävissä tukipalveluissa. Lisäksi koska vanhempien tasa-arvo on vähimmäisvaatimus eron jälkeiselle

yhteisvanhemmuudelle, toivovat vanhemmat ammattilaisilta puolueettomuutta erotyössä sekä tasavertaisen vanhemmuuden tukemista.

Tämän tutkimuksen perusteella näyttää ammattiavussa korostuvan siis eron jälkeisten käytännön asioiden hoitaminen, kuten juridisten huoltajuus-, asumis-, tapaamis- ja elatussopimusten aikaansaaminen ja niiden toimeenpaneminen. Tätä tukee myös Antikaisen (2007) tutkimus, jonka mukaan etenkin lastenvalvojen työssä painottuu kirjallisiin sopimuksiin pääseminen eroprosessin käsittelyn ja tunnetyöskentelyn sijasta. Se, että erotyöskentelyssä on painotettu vain sopimusten aikaansaamista, on nähty ongelmallisena vanhempien yhteisymmärryksen syntymisen ja yhteistyön kehittymisen kannalta (mm. Antikainen, 2007, s. 5; Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen, 2009, s. 41). Tämän tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan puolla tätä ajatusta, sillä juuri virallisten sopimusten ansiosta tutkittavat kokivat tulleen tietoisemmiksi omista vastuista ja velvollisuuksistaan vanhempina ja täten Feinbergin (2003) määritelmän mukainen vanhemmuuden työnjako lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa oli eron jälkeen selkeämpää. Selkeä vastuun jakautuminen lapseen liittyvissä asioissa auttaa myös välttymään turhilta riidoilta silloin, kun kumpikin vanhemmista sitoutuu pitämään sopimuksista kiinni. Erokriisin aiheuttaman tunnekuorman keskellä lapsen asioista sopiminen ex-puolisoiden välisissä neuvotteluissa koetaan usein myös haastavaksi, minkä vuoksi ulkopuolisen ammattilaisen läsnäolo voi edistää sopimusasioissa yhteisymmärrykseen pääsemisessä. Tämän tutkimuksen tulokset ovatkin tältä osin yhdenmukaisia Swissin ja Le Bourdaisin (2009) sekä Ranierin ym. (2016) tutkimusten kanssa, joiden mukaan vanhempien eron jälkeistä yhteistyön sujumista ennustaa yhteisymmärrykseen pääseminen ja sopiminen etenkin tapaamis- ja huoltajuusjärjestelyiden osalta.

Toisaalta eron aiheuttamien kielteisten tunteiden on todettu muodostuvan usein yhteistyön esteeksi, mikäli tunteet jäävät kalvamaan vanhempien välejä eikä niitä työstetä kunnolla läpi (Visser ym., 2017). Näin ollen tämän tutkimuksen tulokset tukevat aiemmissa tutkimuksissa tehtyjä löydöksiä siitä, että toimiva eron jälkeinen yhteisvanhemmuus edellyttää ensisijaisesti henkistä

ylipääsemistä erosta käsittelemällä erokokemuksen aiheuttamat tunteet (mm. Kauppinen, 2013; Kiiski, 2011). Tutkittavien kokemusten mukaan näyttäisi eroteemaisista vertaisryhmistä ja ystäviltä saadulta vertaistuella olevan tunnetyöskentelyssä suuri merkitys, sillä omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten jakaminen samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa tarjoaa vanhemmille lohtua erokriisistä selviytymiseen sekä mahdollisuuden omien tunteiden työstämiseen. Lisäksi vertaisilta saatujen uusien näkökulmien ja oivallusten ansiosta vanhempien tapa suhtautua toisiinsa voi muuttua parhaimmillaan myönteisemmäksi ja arvostavammaksi, mikä on Feinbergin (2003) mukaan olennaista toimivassa yhteisvanhemmuudessa. Vertaiset näyttäisivät usein myös tarjoavan omiin kokemuksiinsa perustuvia käytännön neuvoja ja vinkkejä siitä, kuinka yhteistyötä lapsen toisen vanhemman kanssa voisi lähteä toteuttamaan muuttuneessa eroarjessa. Myös Kääriäinen (2009) sekä Ranssi-Matikainen (2012) ovat havainneet vertaisryhmätoimintaan osallistumisen tuoneen eroaville tai jo eronneille vanhemmille tukea, lohdutusta ja uusia näkökulmia omaan elämäntilanteeseensa. Koska vertaiset näyttäisivät olevan vanhemmille merkittävä tuki erotilanteessa yhteisvanhemmuuden kannalta, tulisi erilaisia matalan kynnyksen vertaistukiryhmiä, eroseminaareja ja muita vertaisuuteen perustuvia tuen muotoja vakiinnuttaa tiiviimmäksi osaksi eroauttamistyötä.

Vanhemmat eivät aina ole tietoisia siitä, mistä ja millaista tukea eroon ja yhteisvanhemmuuteen on ylipäättään saatavilla, minkä vuoksi ammattilaisten tulisi tarjota vertaisryhmätoimintaa automaattisemmin kaikille eroon päätyneille vanhemmille ja ohjata heitä esimerkiksi oman alueen eroteemaisiin vertaisryhmiin ja -tilaisuuksiin. Tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien kokemukset osoittavatkin tiedollisen tuen tarpeen olevan suurin heti eron jälkeisessä tilanteessa. Vanhemmat kaipaavat ammattilaisilta selkeää tietoa eri tukipalveluista sekä ohjausta päästäkseen niihin osalliseksi, sillä omatoiminen hakeutuminen oikeanlaisen tuen äärelle voi tuntua jopa mahdottomalta eron aiheuttaman kuormituksen keskellä. Tämän lisäksi vanhemmat tarvitsevat aiempaa selkeämpää tietoa eron jälkeisistä asioista

sopimiseen niin lapsen huollon, asumisen, tapaamisen kuin elatuksenkin osalta. Juridisen ohjauksen ja neuvonnan tarjoaminen tämänkaltaisissa sopimusasioissa helpottaisi vanhempia tietoon perustuvien päätösten tekemisessä sekä tukisi mahdollisesti yhteisymmärryksen löytymistä lapseen liittyvissä ratkaisuisa, minkä Ranieri ym. (2016) ovat todenneet olevan tärkeää vanhempien yhteistyön kehittymisen kannalta.

Toisaalta toimiva yhteisvanhemmuus on muutakin kuin lapsen liittyvistä käytännön asioista sopimista: se tarkoittaa myös molemminpuolista kunnioitusta vanhempien välillä sekä yhteistä ymmärrystä lapsen edusta (Böök & Terävä, 2022). Vanhempien toiveet tässä tutkimuksessa osoittavatkin, kuinka ammattilaisten tulisi herätellä vanhempia entistä määrätietoisermin huomioimaan lapsen asemaa erossa sekä kannustaa vanhempia toimimaan yhteistyössä yhteisen tavoitteen eli lapsen hyvinvoinnin eteen. Aiempien tutkimusten tavoin (mm. Hokkanen, 2005; Kauppinen, 2013; Kääriäinen, 2008) myös tämän tutkimuksen tulokset puoltavat ajatusta siitä, että lapsen edun mukainen toiminta vaatii vanhemmilta ymmärrystä puolisona olemisen ja nykyisen vanhemmuuden suhteen erosta sekä kykyä pitää entiseen parisuhteeseen liittyvät tunteet erillään lapsiin liittyvissä asioissa, mihin ammattilaisten tulisi tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien mukaan tarjota enemmän tukea. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, kuinka eroauttamisen yhtenä tavoitteena tulisi olla se, että vanhempia kannustettaisiin ja opetettaisiin ymmärtämään yhteisen vanhemmuuden välttämättömyys lapsen hyvinvoinnille siitä huolimatta, että ajatukset ja tunteet entistä kumppania kohtaan olisivatkin kielteisiä.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat vanhempien kaipaavan myös enemmän varhaista tukea ja ammattilaisten määrätietoisermpaa puuttumista perheen elämäntilanteeseen heti eron alkuvaiheessa. Ammattilaisten varhainen väliintulo voisi ehkäistä vanhempien välisiä konflikteja, jotka saattavat pitkittyessään tehdä yhteistyön toteuttamisesta jopa mahdotonta (Stokkebeek ym., 2021). Riitojen syntymisen ja syvenemisen ennaltaehkäisemiseksi vanhemmat toivoivatkin tässä tutkimuksessa erityisesti sellaista käytäntöä, jossa

ex-puolisoita velvoitettaisiin käymään yhdessä heti eron jälkeen ammattilaisen vastaanotolla puimassa eroa ja siitä seuranneita yhteisvanhemmuuden haasteita. Tällä hetkellä eropalveluiden käyttö on vapaaehtoista (ks. Juurikko & Kalmari, 2016), joten pakolliset käynnit sovinnollisuutta edistävässä palvelussa saattaisivat hyödyttää erityisesti sellaisia vanhempia, jotka eivät hae tilanteeseensa apua ja tukea omatoimisesti. Tämän tutkimuksen mukaan merkittävimmät ongelmat eron jälkeisessä yhteisvanhemmuudessa näyttäisivät liittyvän vanhempien välisiin kommunikaatio-ongelmiin, minkä vuoksi vanhempien sovinnollisuuden lisääminen pakollisten käyntien kautta tukisi parhaimmillaan rakentavan ja toimivan vuorovaikutussuhteen syntymistä vanhempien välillä. Tämä ajatus on yhdenmukainen aiempien tutkimusten kanssa, jotka osoittavat erityisesti kommunikaatio- ja ongelmanratkaisutaitojen tukemisella varhaisessa vaiheessa olevan myönteisiä vaikutuksia yhteisvanhemmuuden sujumiselle: ulkopuolisen tuen ansiosta vanhemmat ovat muun muassa löytäneet vaihtoehtoisia tapoja kommunikoida ja ratkaista lapsen liittyviä erimielisyyksiä riitelyn sijasta (mm. Cox ym., 2021; Lamela & Figueirido, 2011; Petren ym., 2017; Ranieri ym., 2016).

Tuen saamista eron varhaisessa vaiheessa näyttäisi kuitenkin tämän tutkimuksen valossa haastavan erityisesti pitkät jonotusajat ja palveluaikojen vähäisyys, minkä myös Juurikko ja Kalmari (2016, s. 8) sekä Kauppinen (2013, s. 5) ovat todenneet olevan valitettavan yleistä tukipalveluiden osalta. Vaikka monet ammattilaiset auttavat eronneita vanhempia lapsiin liittyvissä asioissa, ei suomalaisessa palvelujärjestelmässä ole keskitytty tarpeeksi ennaltaehkäisemään vanhempien välisiä riitoja ja erimielisyyksiä lapsen asioissa riittävän ajoissa, kun kevyemmistä tukitoimista olisi vielä hyötyä (Mattila-Aalto ym., 2012, s. 236). Vaikka kehittämistyötä ennaltaehkäisevien eropalveluiden tiimoilta on jo tehty (Aula ym., 2016), tuovat tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien kokemukset ja yhteisvanhemmuuden haasteet näkyville kehittämistoimien riittämättömyyden. On kuitenkin huomioitava, että aineisto on kerätty vuosina 2018–2019, minkä vuoksi tämän tutkimuksen perusteella ei

voida ottaa kantaa tämänhetkiseen tilanteeseen varhaisen tuen palveluiden osalta.

Eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisen perustana näyttäisi tämän tutkimuksen mukaan toimivan ammattilaisten objektiivinen asenne ja tasa-arvoinen suhtautuminen eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Tutkimukseen osallistuneiden isien kokemukset kuitenkin osoittavat, kuinka erotyöskentelyssä saatetaan ottaa huomioon vain äidit, jolloin isien näkemykset erosta ja lapseen liittyvistä ratkaisuista jäävät äitien rinnalla lähes kokonaan huomioimatta. Näin ollen erotyön ammattilaisten itse korostama äitien ja isien yhdenveroisen kohtelun ihanne (Autonen-Vaaraniemi, 2019) saattikka tasapuoliset vanhemmuuden sopimukset eron jälkeen (Baitar ym., 2013) eivät näyttäisi toteutuvan kaikkien eropalveluihin hakeutuvien vanhempien kohdalla. Alppivuoren (2017, s. 19) mukaan yhteisvanhemmuuden toteuttaminen edellyttää kokemusta oikeudenmukaisuudesta, osallisuudesta sekä tasapuolisuudesta. Tämä kokemus ei kuitenkaan toteudu, jos eropalveluissa työskennellään vain äitien tukena sen sijaan, että tuettaisiin vanhempien yhteistoimintaa lapsen asioissa. Myöskään Feinbergin (2003) määritelmän mukainen vanhemmuuden työnjako ja kasvatusyhteistyö ei ole mahdollista, mikäli isille ei tunnusteta samanlaisia oikeuksia ja velvollisuuksia vanhempina kuin äideille.

Vanhempien epätasa-arvoisesta kohtelusta johtuen isät toivovatkin tämän tutkimuksen perusteella puolueettomuutta eronneiden vanhempien parissa työskenteleviltä ammattilaisilta erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa vanhempien välit ovat riitaiset. Monien vanhempien kokemuksista oli nähtävissä, että silloin, kun erotyössä keskitytään tasavertaisen vanhemmuuden edistämiseen, on myös yhteisvanhemmuuden toteuttaminen helpompaa. Myös Nielsen (2017, s. 228) toteaa, kuinka yhteisvanhemmuuden tukemisen ammatillisissa käytännöissä tulisi painottaa vanhempien tasa-arvoa ja vahvistaa kummankin vanhemman suhdetta lapseen. Tasavertaisen vanhemmuuden edistämisellä voitaisiin ehkäistä myös vanhemman ja lapsen suhteen katkeamista, minkä on todettu olevan yleisempää usein juuri etävanhemmiksi

päätyvillä iseillä (Grätz, 2017). Myös yhteisvanhemmuuden kannalta merkittävä vanhempien keskinäinen arvostus (Feinberg, 2003) lisääntyisi, mikäli isien arvo lapselle tunnustettaisiin jo ammattilaisten toimesta. Jatkossa isien osallisuutta heikentävää asetelmaa tulisikin pyrkiä purkamaan määrätietoisesti, jotta yhteisvanhemmuuden toteuttamiselle olisi paremmat lähtökohdat. Yhteiskunnallisella tasolla perhepoliittisia tavoitteita ja ratkaisuja tulisi suunnata enemmän niin, että ne edistäisivät tasavertaista vanhemmuutta sekä lapselle tärkeiden ihmissuhteiden säilymistä erosta huolimatta. Toisaalta lakimuutoksia näitä asioita painottaen on jo viime vuosina tehty (STT Info, 2019), mutta vielä ei ole selvää, missä määrin lakiuudistukset tukevat yhteisvanhemmuuden toteutumista.

8.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 163-164) mukaan tutkimuksen luotettavuutta on arvioitava tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa aina suunnittelusta aineistonkeruuseen ja raportointiin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden yhteydessä korostetaan usein tutkijan suhdetta aineistoon (Kiviniemi, 2018), jota on tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltu jo luvussa 5.4 eettisten ratkaisujen yhteydessä. Toinen tämän tutkimuksen kannalta merkittävä luotettavuuteen liittyvä tekijä on tutkimusjoukon valinta ja sen vaikutus tulosten siirrettävyyteen (Graneheim ym., 2017, s. 33). Tämän tutkimuksen vanhemmista suurin osa oli aiemmin elämässään osallistunut eroteemaiseen vertaistukiryhmään, minkä vuoksi heillä saattoi olla keskivertoa enemmän tietoa ja taitoa reflektoida omia kokemuksiaan verrattuna vanhempiin, jotka eivät ole eron jälkeen olleet mukana tämänkaltaisessa ryhmässä. Tutkittavat ovat mahdollisesti saaneet tukiryhmästä tavallista enemmän apua ja tukea yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen, mikä saattaa vaikuttaa tutkimuksen yleistettävyyteen tutkimusjoukon ulkopuolelle. Toisaalta kuitenkin tätä ei koeta yleensä ongelmaksi laadullisessa tutkimuksessa, sillä laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tuottaa määrälliselle tutkimukselle tyypillistä yleistettävää tietoa (Eskola & Suoranta,

1998, luku 2). Ryhmässä mukanaolo voi kuitenkin vaikuttaa tuloksiin sitten, että tutkittavien tämänhetkiset tuen tarpeet eivät ole yhtä suuria kuin ne saattaisivat olla tilanteessa, jossa ryhmästä saatua tukea ei olisi taustalla. Toisaalta koska monet vanhemmista olivat ryhmän ansiosta jo tietoisia yhteisvanhemmuuteen liittyvistä teemoista, pystyivät he tuomaan oman kokemustensa kautta selkeämmin esille sitä, miten yhteisvanhemmuuden tukemisen ammatillisia käytäntöjä tulisi kehittää.

Analyysimenetelmänä sisällönanalyysin luotettavuutta, eli tässä tapauksessa analyysin avulla saatujen tulosten uskottavuutta ja aitoutta, haastaa aineiston tulkinnanvaraisuus (Braun & Clarke, 2006, s. 95; Graneheim ym., 2017, s. 29, 33). Sisällönanalyysiä tehdessä tutkijan onkin varmistettava, että aineistosta tehdyt tulkinnat ovat perusteltuja (Braun & Clarke, 2006, s. 95). Tulkintojen uskottavuuden lisäämiseksi analyysiprosessin etenemistä on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti sekä hyödynnetty tulosten tukena aitoja aineistokatkelmia tutkittavien haastatteluista. Runsaiden aineistokatkelmien ansiosta lukijan on mahdollista itse arvioida, ovatko tulkintani ja niiden pohjalta muodostuneet näkemykseni tutkittavasta ilmiöstä uskottavia ja luotettavia. Näistä tutkimusraportin luotettavuutta lisäävistä tekijöistä huolimatta on huomioitava, että tulkinnanvaraisuudesta johtuen toinen tutkija voisi päätyä täysin erilaisiin luokituksiin ja korostaa eri asioista samasta aineistosta kuin minä (Kiviniemi, 2018).

On myös pidettävä mielessä, että tutkimushankkeeseen laaditun teemahaastattelun kysymyksissä painottuivat useat eri aihealueet, joista monet eivät olleet tämän pro gradu -tutkielman kannalta kovinkaan merkityksellisiä. Mikäli olisin itse tehnyt haastattelurungon, olisi eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tuen tarpeista ja tuen lähteistä ollut mahdollista saada vieläkin monipuolisempaa tietoa. Koska hankkeen haastatteluissa vanhemmille esitettiin suora kysymys ammatillisille suunnatuista toiveista, korostui vastauksissa luonnollisesti myös se, että vanhempien toiveet eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden edistämisestä oli tarkoitettu ainoastaan ammatillisille. Toisaalta vastausten painottuminen ammatillisnäkökulmaan tarjosi arvokasta

tietoa siitä, miten eroperheiden parissa työskentelevien ammattilaisten työkäytäntöjä tulisi jatkossa kehittää vanhempien toiveiden pohjalta. Vanhemmat kuitenkin puhuivat ammattilaisista useimmiten erottelematta tarkemmin, minkä ammattikunnan edustajalle toiveet yhteisvanhemmuuden tukemisesta oli suunnattu. Tästä syystä aiheen tutkiminen ja lisäkysymysten esittäminen omana haastattelunaan voisi auttaa saamaan kohdennetumpaa tietoa erilaista erotyötä tekevien ammattiryhmien ja viranomaistahojen, kuten esimerkiksi lastenvalvojien, perheneuvola- ja sosiaalityöntekijöiden sekä sovittelutoiminnan työn puutteista ja kehitystarpeista. Tämän tutkimuksen tulokset voivat kuitenkin toimia yleisenä suuntaviivana ja välineenä kaikille erotyötä tekeville ammattilaisille tarkastella omia toiminta- ja suhtautumistapojaan eroperheitä koskevassa työskentelyssä.

Jatkotutkimusaiheiden kannalta on nostettava esiin, että tämä tutkimus painottui ainoastaan yhteisistä lapsista vastuussa olevien äitien ja isien eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemiseen, vaikka yhteisvanhemmuutta voivat toteuttaa biologisten vanhempien ohella myös muut lapselle läheiset aikuiset (Feinberg, 2003; Hock & Mooradian, 2013). McHale ym. (2012) toteavat yhteisvanhemmuuden tukemisen olevan usein monimutkaisempaa ja haastavampaa, jos esimerkiksi vanhempien uudet kumppanit tai muut aikuiset osallistuvat yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen. Koska perhemuodot ovat moninaistuneet ja tämän seurauksena vanhempien tuen tarpeet merkittävästi muuttuneet (Rautio, 2016, s. 26), on nähdäkseni jatkotutkimuksen paikka, miten yhteisvanhemmuutta voitaisiin tukea ja edistää erilaisissa perherakenteissa. Aiheen tutkiminen esimerkiksi juuri uusioperheillä voisi luoda monipuolisempaa kuvaa erilaisista yhteisvanhemmuuden tuen tarpeista ja siitä, miten tämänhetkisiä ydinperhekeskeisiä tukipalveluita tulisi kehittää kaikenlaisten perheiden tarpeita vastaaviksi.

On huomioitava, että tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien erojen ajankohdissa oli paljon vaihtelua, sillä vanhemmasta riippuen erosta oli kulunut haastatteluhetkellä yhdestä kahteentoista vuotta. Jälkikäteen arvioituna olisi tuloksia voinut tarkastella ryhmittäin erosta kuluneet ajan mukaan (esim. 1–

4 vuotta, 5–7 vuotta...) tai jo lähtökohtaisesti rajata tutkimusjoukkoa eron ajankohdan mukaan. Lähes jokainen vanhemmista kuitenkin kuvaili tuen tarpeitaan siitä näkökulmasta, millaista tukea olisi kaivannut heti eron jälkeisessä tilanteessa riippumatta siitä, kauanko erosta oli kulunut. Tästä voidaankin päätellä yhteisvanhemmuuden tukemisen olevan tehokkainta silloin, kun vanhemmat saavat tukea ja apua elämäntilanteeseensa riittävän varhaisessa vaiheessa eroa.

On myös huomionarvoista, että haastatteluista suurin osa on toteutettu ennen joulukuun 2019 lapsenhuoltolain uudistusta, joka tunnustaa vuoroasumisen viralliseksi asumismuodoksi sekä korostaa lapselle tärkeiden ihmissuhteiden vaalimista ja vanhempien osallisuutta lapsen elämässä (STT Info, 2019). Tällainen muutos vaikuttanee jatkossa myös lapsen liittyvien sopimusasioiden ratkaisemiseen kummankin vanhemman huomioon ottaen, kun aiemmin sopimusten on todettu ratkeavan useimmiten äitien eduksi (Koskela, 2012). Erityisesti isejä tulisikin haastatella tältä osin uudestaan ja selvittää, onko muutoksella ollut merkitystä esimerkiksi asumis-, huoltajuus- ja tapaamissopimusten tekemisessä ja ovatko nämä vaikuttaneet isien kokemukseen omasta osallisuudestaan sekä yhteisvanhemmuudesta. Myös yhteiskunnallisten asenteiden ja ilmapiirin voidaan uudistuksen myötä olettaa muuttuvan ajan saatossa tasavertaista vanhemmuutta korostavampaan suuntaan, mitä voidaan tämän tutkimuksen perusteella pitää lähtökohtana eron jälkeiselle yhteisvanhemmuudelle. Tämän tutkimuksen heterogeenisestä tutkimusjoukosta huolimatta, ei tässä tutkimuksessa keskitytty tarkastelemaan johdonmukaisesti äitien ja isien mahdollisia eroavaisuuksia eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tukemisen osalta. Ainut tutkittavien puheessa painottunut selkeä sukupuoliin viittaava ero oli se, etteivät isät kokeneet tulevansa eropalveluissa kohdatuiksi yhdenvertaisesti äitien kanssa. Aihetta olisi kuitenkin syytä tutkia jatkossa erikseen sekä äideillä että isillä, sillä tämänkaltainen tarkastelu voisi tarjota arvokasta tietoa siitä, onko sukupuolten välillä havaittavissa säännönmukaisia eroavaisuuksia tuen lähteiden ja tarpeiden osalta.

Yhteisvanhemmuutta on tähän saakka tutkittu Suomessa suhteellisen vähän, minkä vuoksi monipuolisen, kasvatustieteellisen tutkimustiedon lisääntyminen aiheesta olisi varmasti tarpeellista. Eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden tutkiminen erityisesti tuen näkökulmasta lisäisi erotyötä tekevien ammattilaisten tietämystä yhteisvanhemmuuden tehokkaasta edistämisestä sekä tarjoaisi työkaluja kehittää eroauttamisen ja yhteisvanhemmuuden tukemiseen keskittyviä palveluita vanhempien tarpeita vastaaviksi. Eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta ja sen tukemista koskevan tiedon lisääntyessä myös vanhemmat tulisivat tietoisemmiksi toimivan yhteisvanhemmuuden merkityksestä lapselle sekä siitä, että erokriisiin ja yhteisvanhemmuuden haasteisiin on mahdollista saada ulkopuolista tukea ja apua. Yhteisvanhemmuuden tukeminen laadukkaan ja ajankohtaisen tutkimustiedon pohjalta auttaisi parhaimmillaan sekä lapsia että vanhempia voimaan arjessa hyvin riippumatta siitä, elävätkö vanhemmat yhdessä vai erillään.

LÄHTEET

- Airio, I. (2016). Miten ensisynnyttäjien siviilisäätö vaikuttaa eroriskiin? Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.), *Laulu 573 566 perheestä: lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla* (s. 250-266). Juvenes Print.
- Alppivuori, K. (2017). *Eropalvelut ja lastenvalvojan työ: mitä tutkimukset kertovat eropalveluista ja lastenvalvojan työstä sekä palvelujen kehittämisen tarpeesta*. Espoon kaupunki.
- Amato, P. R., Kane, J. B., & James, S. (2011). Reconsidering the “good divorce”. *Family Relations*, 60(5), 511-524. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x>
- Antikainen, M. (2007). *Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa* [Väitöskirja, Kuopion yliopisto]. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/8877/urn_isbn_978-951-27-0518-4.pdf;sequence=1
- Aula, M. K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen M., & Pelkonen, M. (2016). *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_j_a_muist_29_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Autonen-Vaaranieniemi, L. (2019). Perheammattilaisten asemoituminen vanhemmuuteen ja vanhemmuutta koskevat kehykset erotyössä. *Janus*, 27(4) 362-378. <https://doi.org/10.30668/janus.87982>
- Avioliittolaki 234/1929 (1929), Säädöksiä seurattu SDK 159/2023 saakka (julkaistu 8.2.2023). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234#O1L1>
- Babalís, T., Tsoli, K., Nikolopoulos, V., & Maniatis, P. (2014). The effect of divorce on school performance and behavior in preschool children in Greece: An empirical study of teacher’s views. *Psychology*, 5(1), 20-26. <https://doi.org/10.4236/psych.2014.51005>

- Baitar, R., Buysse, A., Brondeel, R., De Mol, J., & Rober, P. (2013). Divorce professionals in Flanders: Policy and practice examined. *Family Court Review*, 51(4), 542-556.
- Bastaits, K., & Pasteels, I. (2019). Is joint physical custody in the best interests of the child? Parent-child relationships and custodial arrangements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(11-12), 3752-3772.
<https://doi.org/10.1177/0265407519838071>
- Bastaits, K., Ponnet, K., & Mortelmans, D. (2014). Do divorced fathers matter? The impact of parenting styles of divorced fathers on the well-being of the child. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55(5), 363-390.
<https://doi.org/10.1080/10502556.2014.920682>
- Becher, E. H., Kim, H., Cronin, S. E., Deenanath, V., McGuire, J. K., McCann, E. M., & Powell, S. (2019). Positive parenting and parental conflict: Contributions to resilient coparenting during divorce. *Family Relations*, 68(1), 150-164. <https://doi.org/10.1111/fare.12349>
- Beckmeyer, J. J., Coleman, M., & Ganong, L. H. (2014). Postdivorce coparenting typologies and children's adjustment. *Family Relations*, 63(4), 526-527.
<https://doi.org/10.1111/fare.12086>
- Bergström, M., Fransson, E., Modin, B., Berlin, M., Gustafsson, P. A., & Hjern, A. (2015). Fifty moves a year: Is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 69(8), 769-774.
<http://dx.doi.org/10.1136/jech-2014-205058>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Braver, S. L., Sandler, I. N., Cohen Hita, L., & Wheeler, L. A. (2016). A randomized comparative effectiveness trial of two court-connected programs for high-conflict families. *Family Court Review*, 54(3), 349-363.
<https://doi.org/10.1111/fcre.12225>

- Broberg, M., & Hakovirta, M. (2009). Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki (toim.), Ero, vanhemmuus ja tukeminen (s. 123-144). Lastensuojelun Keskusliitto.
- Böök, M. L., & Terävä, J. (2022). "Yhteisvanhemmuus – sehän olisi aivan mahtavaa, jos se toimisi!": Eronneiden isien ja äitien puhetta yhteistyöstä ja vanhemmuudesta. *Kasvun tuki*, 2(1), 15-23.
- Cox, R. B., Brosi, M., Spencer, T., & Masri, K. (2021). Hope, stress, and post-divorce child adjustment: Development and evaluation of the co-parenting for resilience program. *Journal of Divorce & Remarriage*, 62(2), 144-163.
- Elam, K. K., Sandler, I., & Wolchik, S. (2016). Non-residential father-child involvement, interparental conflict and mental health of children following divorce: A person-focused approach. *Journal of Youth Adolescence*, 45(3), 581-593.
- Elo, T. (2019). Vanhemmuus jatkuu eron jälkeen - kohtaa, kuuntele ja tue! Teoksessa T. Hakulinen, T. Laajasalo & J. Mäkelä (toim.), Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen: teoriasta käytäntöön (s. 139-140). Terveystien ja hyvinvoinnin laitos.
- Eroauttaminen. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 10.12. 2022.
https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/eroauttaminen/#vanhemman_neuvo
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. E-kirja.
- Eurostat (2020). EU crude divorce rate on the rise. Viitattu 1.11. 2022.
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-%C2%ADeurostat-news/-/ddn-20200710-1>
- Fagan, J. (2008). Randomized study of a prebirth coparenting intervention with adolescent and young fathers. *Family Relations*, 57(3), 309-323.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2008.00502.x>
- Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting, Science and Practice*, 3(2), 95-131.

- Feinberg, M. E., & Kan, M. L. (2008). Establishing family foundations: Intervention effects on coparenting, parent/infant well-being, and parent-child relations. *Journal of Family psychology*, 22(2), 253-263.
- Felin, I., & Jaakkola, I. (2015). Vanhemmuus ja ero: vanhempien kokemuksia eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja tuen saamisesta vanhemmuuden säilyttämiseen [Opinnäytetyö, Lahden ammattikorkeakoulu].
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87947/Felin_Ida_Jaakkola_ida.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Fransson, E., Bergström, M., & Hjern, A. (2015). Barn i växelvis boende - en forskningsöversikt. Tukholma: CHESS, Stockholm University.
- Graneheim, U. H., Lindgren B-M., & Lundan B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A Discussion Paper. *Nurse Education Today*, 56, 29-34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Grbich, C. (2012). *Qualitative Data Analysis: An Introduction*. SAGE Publications. E-kirja.
- Grätz, M. (2017). Does separation really lead fathers and mothers to be less involved in their children's lives? *European Sociological Review*, 33(4), 551-562. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1093/esr/jcx058>
- Haavisto, V. (2019). Vanhemmuussuunitelma sovinnollista eroa tukemassa. Teoksessa T. Hakulinen, T. Laajasalo & J. Mäkelä (toim.), *Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen: teoriasta käytäntöön* (s. 59-65). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Haggrén, T. (2018). Kokemuksia eron jälkeisestä sosiaalisesta tuesta [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto].
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/58577/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201806153233.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hakovirta, M., & Rantalaiho, M. (2009). Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki (toim.), *Ero, vanhemmuus ja tukeminen* (s. 36-60). Lastensuojelun Keskusliitto.
- Heath, S., Brooks, R., Cleaver, E., & Ireland E. (2009). *Researching young people's lives*. Sage.

- Heiskanen, L., Helamaa, T., Laru, S., Muuronen, K., Salmi, A., Satuli-Kukkonen, T., & Ukkonen-Wallmeroth, J. (2019). Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen järjestöjen yhteistyönä. Teoksessa T. Hakulinen, T. Laajasalo & J. Mäkelä (toim.), Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen: teoriasta käytäntöön (s. 30-37). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hietanen, P., Keinonen, V., & Kettunen, M. (2019). Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2016). Tutki ja kirjoita (21. painos). Tammi.
- Hjern, A., Urhoj, S. K., Fransson, E., & Bergström, M. (2021). Mental health in schoolchildren in joint physical custody: A longitudinal study. *Children*, 8(6), 473. <https://doi.org/10.3390/children8060473>
- Hock, R. M., & Mooradian, J. K. (2013). Defining coparenting for social work practice: A critical interpretive synthesis. *Journal of Family Social Work*, 16(4), 314-331. <https://doi.org/10.1080/10522158.2013.795920>
- Hokkanen, T. (2002). "Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää". Teoksessa U. Kinnunen & A. Rönkä (toim.), Perhe ja vanhemmuus: suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen (s. 119-140). PS-kustannus.
- Hokkanen, T. (2005). Äitinä ja isänä eron jälkeen: yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13289/9513921794.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hsieh, H-F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Hämäläinen, J. (2012). Huoltoriidan kallis hinta: eroauttamisen rakenteet ja kustannukset. Teoksessa S. Aapola-Kari, A. Nivala & T. Tonttila (toim.), Nuoren tukeminen vanhempien erotessa – tutkimusnäkökulmia ja hyviä käytäntöjä (s. 14-26). Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto.
- Jevne, K. S., & Andenaes, A. (2017). Parents in high-conflict custodial cases: Negotiating shared care across households. *Child and Family Social Work*, 22(1), 296-305.

- Juurikko, A., & Kalmari, H. (2016). Erotilanteen palveluilla kohti sovinnollisuutta: suunnitelma kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi (projektisuunnitelma). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/15/pdf>
- Kallinen, K., Pirskanen, H., & Rautio, S. (2015). Sensitiivinen tutkimuksessa: menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. United Press Global.
- Kalmijn, M. (2015). Father-child relations after divorce in four European countries: Patterns and determinants. *Comparative Population Studies*, 40(3), 251-276. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2015-10>
- Kasper Kasvatus- ja perheneuvonta ry. Eroauttaminen. Viitattu 19.12. 2022.
<https://suomenkasper.fi/eroauttaminen/>
- Kauppinen, N. (2013). Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa [lisensiaatintutkimus, Turun Yliopisto].
<https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=60ceecbb-8026-47c1-8345-07641897ea96>
- Kettunen, M. (2019). Vanhempien kokemuksia yhteistövanhemmuuden rakentamisesta. Teoksessa P. Hietanen, V. Keinonen & M. Kettunen (toim.), *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja* (s. 20-29). Ensi- ja turvakotien liitto.
- Kiiski, J. (2011). Suomalainen avioero 2000-luvun alussa: miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto].
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 5. uudistettu ja täydennetty painos (s. 73-87). PS-kustannus.
- Koskela, J. (2012). Avioero suomalaisen miehen kokemana: ero ja erosta toipuminen prosessina [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto].

https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/11428/urn_isbn_978-952-61-0906-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kääriäinen, A. (2009). Vertaistukijana erossa - dialogisen kohtaamisen mahdollisuudet. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki (toim.), Ero, vanhemmuus ja tukeminen (s. 254-282). Lastensuojelun Keskusliitto.
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu ja täydennetty painos (s. 29-50). PS-kustannus.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 (8.4. 1983), Säädöksiä seurattu SDK 169/2023 saakka (julkaistu 16.2.2023).
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019 (8.2. 2019). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190190>
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A., & Feinberg, M. (2016). Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry & Human Development* 47(5), 716-728.
- Lange, A. M. C., Visser, M. M., Scholte, R. H. J., & Finkenauer, C. (2021). Parental conflicts and posttraumatic stress of children in high-conflict divorce families. *Journal of Child and Adolescent Trauma*, 15(3), 615-625.
- Mattila-Aalto, M., Bergman-Pyykkönen, M., Haavisto, V., & Karvinen-Niinikoski, S. (2012). Konfliktiteoreettinen näkökulma eroihin ja palvelujen kehittämiseen. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki (toim.), Eron haasteet, väliintulot ja lapset (s. 213-241). Ensi- ja turvakotien liitto.

- McHale, J., Waller, M. R., & Pearson, J. (2012). Coparenting interventions for fragile Families: What do we know and where do we need to go next? *Family Process*, 51(3), 284-306. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2012.01402.x>
- Mykkänen-Hänninen, R., & Kääriäinen, A. (2009). Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo-projekti.
- Nielsen, L. (2017). Re-examining the research on parental conflict, coparenting, and custody arrangements. *Psychology, Public Policy, and Law*, 23(2), 211-231. <https://doi.org/10.1037/law0000109>
- Perälä, M-L., Halme, N., & Kanste, O. (2013). Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.), *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen* (s. 121-134). Gaudeamus Oy.
- Petren, R. E., Ferraro, A. J., Davis, T. R., & Pasley, K. (2017). Factors linked with coparenting support and conflict after divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(3), 145-160. <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1300013>
- Pires, M., & Martins, M. (2021). Parenting styles, coparenting, and early child adjustment in separated families with child physical custody processes ongoing in family court. *Children*, 8(8), 629. <https://doi.org/10.3390/children8080629>
- Ranieri, S., Molgora, S., Tamanza, G., & Emery, R. (2016). Promoting coparenting after divorce: A relational perspective on child custody evaluations in Italy. *Journal of Divorce & Remarriage*, 37(5), 361-373. <https://doi.org/10.1080/10502556.2016.1185204>
- Ranssi-Matikainen, H. (2012). Yhdessä sittenkin: kokemukset erokriisistä, vertaistuesta ja muutoksesta parisuhteessa [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.
- Rautio, S. (2016). Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisen tukena ja yhteistyönä [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto].

https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49289/978-951-39-6578-5_vaitos23042016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ritari-Alho, O., Olli, M., Haring, A., & Savio, P. (2019). Eropalveluiden mahdollisuudet perheiden tukemisessa - kokemuksia yhteistyöstä. Teoksessa T. Hakulinen, T. Laajasalo & J. Mäkelä (toim.), Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen: teoriasta käytäntöön (s. 66-71).
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa (2016). Ensi- ja turvakotien liitto.
<https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/wp-content/uploads/sites/3/2016/10/Selvitys-eroauttamisen-palveluista-15-8-2016-final-3.pdf>

Sorek, Y. (2019). Children of divorce evaluate their quality of life: The moderating effect of psychological processes. *Children and Youth Services Review*, 107, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104533>

Sosiaalihuoltolaki, 1301/2014 (30.12. 2014), Säädöksiä seurattu SDK 169/2023 saakka (julkaistu 16.2. 2023).
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L3P18>

Stokkebekk, J., Iversen, A., Hollekim, R., & Ness, O. (2021). "The troublesome other and I": Parallel stories of separated parents in prolonged conflicts. *Journal of Marital and Family Therapy*, 47(1), 52-68.
<https://doi.org/10.1111/jmft.12474>

STT Info. (22.11. 2019). Lapsenhuoltolaki uudistuu - mitä vanhemman pitää tietää? Viitattu 15.11. 2022.
<https://www.sttinfo.fi/tiedote/lapsenhuoltolaki-uudistuu---mita-vanhemman-pitaa-tietaa?publisherId=64090014&releaseId=69870035>

Suomen virallinen tilasto (SVT 2022a). Lapsen elatus ja huolto sekä vanhemmuuden selvittäminen 2021. Tilastoraportti 23/2022. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144566/Tr23_22.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomen virallinen tilasto (SVT 2022b). Solmittujen avioliittojen määrä pienin yli 100 vuoteen. Siviilisäädyn muutokset 2021. Tilastokeskus.

<https://stat.fi/julkaisu/cktyaqvqo1vxw0b99uqlskbqi>

Swiss, L., & Le Bourdais, C. (2009). Father-child contact after separation: The influence of living arrangements. *Journal of Family Issues*, 30(5), 623-652.

<https://doi.org/10.1177/0192513X08331023>

Särkelä, R. (2019). Esipuhe. Teoksessa P. Hietanen, V. Keinonen & M. Kettunen (toim.), *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja* (s. 2-3). Ensi- ja turvakotien liitto.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL 2022). Erotilanteet ja huoltajuus. Viitattu

2.11. 2022. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/erotilanteet-ja-huoltajuus>

Terävä, J., & Böök, M. L. (2019). Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen: mitä,

miksi ja miten? Teoksessa P. Hietanen, V. Keinonen & M. Kettunen

(toim.), *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja* (s. 11-19). Ensi- ja turvakotien liitto.

Tietosuojatyöryhmä (2014). Pseudonymisoidut ja anonymisoidut tiedot. Viitattu

12.12. 2022. <https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Usein kysyttyä EU:n tietosuoja-asetuksesta.

Viitattu 6.2. 2023. <https://tietosuoja.fi/gdpr>

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi

(uudistettu laitos). Tammi.

Tuomioistuinlaitos (24.3. 2022). Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu käräjäoikeudessa. Viitattu 20.2. 2023.

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/perheasiat/huoltajuusjatapaaminen/asiantuntija-avusteinenhuoltoriitojensovittelukarajaoikeudessa.html>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009). Humanistisen,

yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi.

<https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK 2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Umemura, T., Christopher, C., Mann, T., Jacobvitz, D., & Hazen, N. (2015). Coparenting problems with toddlers predict children's symptoms of psychological problems at Age 7. *Child Psychiatry & Human Development*, 46(6) 981-96.

Visser, M., Finkenauer, C., Schoemaker, K., Kluwer, E. S., van der Rijken, R., van Lawick, J., Bom, H., Clasiën De Schipper, J., & Lamers-Winkelmann, F. (2017). I'll never forgive you: High conflict divorce, social network, and coparenting conflicts. *Journal of Child and Family Studies*, 26(11), 3055-3066.

Väestöliiton terapiapalvelut. Suomalainen eroseminaari. Viitattu 20.2. 2023.

<https://vaestoliitonterapia.fi/ryhmat/suomalainen-eroseminaari/>